

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

Центр заочної, дистанційної та вечірньої форм навчання
Кафедра германської філології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Спеціальність 035 «Германські мови та літератури
(переклад включно), перша- англійська»

Комунікативно-прагматичні аспекти усного перекладу

Допущено до захисту «_____» _____ 20__ р.

Зав. каф. германської філології _____ канд. філол. наук, проф. Кобякова І. К.

Науковий керівник:

к. філол. н., доцент

Жулавська Ольга Олександрівна

Виконала:

студ. групи ПР. мз-11 с

Рощик Оксана В'ячеславівна

Суми 2022

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Розділ 1. Комунікативно- прагматичні засади усного перекладу.....	8
1.1 Комунікативний аспект перекладу. Його специфіка та комбінаторика задач.....	8
1.2. Прагматичний аспект перекладу та прагматичний потенціал тексту.....	15
Висновки до розділу 1.	24
Розділ 2. Прагматичні прийоми перекладу усного тексту.....	27
2.1. Сутність та поняття прагматичних трансформацій в усному перекладі..	27
2.2. Аналіз прагматичних прийомів перекладу.....	32
Висновки до розділу 2.	37
Розділ 3. Навчання навиків та прийомів усного перекладу.....	38
3.1. Завдання та опанування навичками усного перекладу	38
3.2. Завдання на опанування прийомів усного перекладу	50
Висновки до розділу 3.	56
Висновки	58
Список використаних джерел	62
Summary	69
Додатки.....	72
Додаток А.....	72
Додаток Б	74
Додаток В.....	76
Додаток Г	82
Додаток Д.....	83

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

МО мова оригіналу

МП мова перекладу

МКС мовна картина світу

МО мовна особистість

УП усний переклад

УПП усний послідовний переклад

УСП усний синхронний переклад

ТО текст оригіналу

ТП текст перекладу

ВСТУП

До кінця 1920-х років, тобто до появи спеціальної апаратури, на міжнародних з'їздах, конференціях та нарадах використовували послідовний переклад - вид усного перекладу, при якому перекладач перекладає мову оратора тільки після її прослуховування. Іншими словами, перекладач сприймає певний відрізок мови, а через деякий час відтворює його в перекладі - що, як неважко здогадатися, значно підвищує навантаження на згадку порівняно із синхронним перекладом.

Являючи собою складну евристичну діяльність, що полягає в інформаційній обробці матеріалу, переклад як об'єкт дослідження виходить за рамки якоїсь однієї науки. Подібний багатоаспектний характер перекладу породжує необхідність звертатися до найширшого спектру наукових дисциплін у спробі виявити і пояснити якомога більше цих аспектів, для чого доводиться запозичувати інші методи дослідження, концепції, теорії, категоріальний апарат і т.д. Крім того, подібний підхід до дослідження перекладу не може не збагачувати і суміжні дисципліни, вносячи до них нове знання.

Методи інтроспекції та ретроспекції, запозичені з когнітивної психології, дозволяють поставити динаміку процесу перекладу у фокус перекладознавчого дослідження, а також забезпечують більшу достовірність результатів такого дослідження.

Як відомо, переклад не зводиться до простої трансформації тексту, яке дослідження до виявлення набору навичок чи закономірностей. Існує велика кількість факторів, що впливають на процес перекладу і в кінцевому підсумку на продукт цього процесу: психологічний або фізичний стан перекладача, відносини з учасниками акта комунікації, мотивація перекладача і т.д., з чого випливає, що лінгвістичних методів дослідження недостатньо для виявлення сутнісних характеристик перекладацького процесу. Запозичуючи, таким чином, різні методи дослідження, концепції та моделі, вчені-дослідники перекладу підтверджували наявність різних факторів, що впливають на процес перекладу, внаслідок чого з'явилися різні таксономії таких факторів, такі як внутрішні-

зовнішні по відношенню до перекладача, об'єктивно-суб'єктивні, лінгвістичні-екстралінгвістичні і т.д.

Крім цього, в руслі дослідження процесуальних аспектів перекладу було проведено велику наукову роботу зі зіставлення професійного та непрофесійного підходів до здійснення перекладу. У теоретичному плані вважалося, що когнітивні методи інтроспекції та ретроспекції дозволять краще дослідити процеси, що протікають у розумовому просторі перекладача при здійсненні перекладу, оскільки перекладацькі навички непрофесіоналів ще недостатньо автоматизовані і, отже, непрофесіоналом можуть вербалізувати вміст оперативної. На відміну від них, професіонали мають певні труднощі з вербалізацією ходу своїх думок, оскільки їхні навички значною мірою автоматизовані — вони не концентрують на них свою увагу і, отже, їх оперативна пам'ять містить набагато менше інформації, необхідної досліднику.

Однак, незважаючи на досить значну наукову базу даних та велику кількість наукових експериментів, останнім часом послідовний переклад незаслужено, на наш погляд, залишався на периферії перекладознавчого дослідження, в якому пріоритет віддавався або синхронному, або письмовому перекладу.

Актуальність цієї роботи визначається необхідністю розвитку міждисциплінарного та процесуально-орієнтованого підходу до дослідження послідовного перекладу; якими стратегіями він користується у разі виникнення різних перекладацьких проблем і як він контролює адекватність перекладу, порівняти підхід професійних та непрофесійних перекладачів до здійснення послідовного перекладу в нормальних умовах роботи та виявити перекладацькі прийоми, що використовуються одними та іншими; нарешті, необхідністю розробки теоретичних засад оптимізації процесу перекладу.

Об'єктом дослідження виступає послідовний усний переклад з англійської на українську.

Предмет дослідження – комунікативно-прагматичний аспект усного перекладу та мовна особистість перекладача.

Мета роботи полягає в аналізі та узагальненні підходів до моделювання усного послідовного перекладу та верифікації комунікативно-прагматичними методами.

Беручи до уваги вищесказане, відзначаємо, що існує подальша потреба у вивченні прагматичних способів передачі усного мовлення з англійської на українську мову. Саме в необхідності виявити існуючі на даний момент тенденції при перекладі українською мовою, а також розуміння питань, пов'язаних із передачею комунікативного змісту промов, що допомагає уникнути помилок при їх перекладі та полягає актуальність справжнього дослідження.

Дослідження проводиться на матеріалі тексту промови короля Георга VI та його перекладу студентами-філологами.

Для досягнення мети були сформульовані наступні завдання:

1. Дати загальну характеристику усному перекладу та комунікативним особливостям перекладу.
2. Встановити сутність комунікативних завдань перекладу.
3. Розглянути сутність та поняття прагматичних аспектів перекладу
4. Виділити основні прагматичні особливості перекладу.
5. Позначити основні прагматичні трансформації усного перекладу.
6. Виявити основні прагматичні труднощі, що виникли під час усного перекладу промови.
7. Провести аналіз прагматичних способів передачі українською мовою лексичного складу промови та основних допущених помилок.
8. Встановити роль мовної особистості при усному перекладі.

У роботі під час аналізу прагматичних прийомів перекладу використовується метод суцільний вибірки, описовий метод, порівняльний метод, а також перекладацький аналіз.

Практична цінність дослідження полягає в тому, що на підставі аналізу прагматичних прийомів перекладу промови потенційно можливим стане

створення методів навчання майбутніх студентів та підвищення їхніх перекладацьких компетенцій.

Методологічною базою даної роботи послужили праці з теорії та практики перекладу (І. С. Алексєєвої , Е. С. Азнаурової , Ф. С. Бацевич, В. Н. Комісарова , Р. К. Міньяр - Белоручева, А. Нойберта , В. В. Сдобникова , І. П. Сусов , А. Д. Швейцера та ін .)

Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків та 5 додатків, налічує 58 пунктів використаної літератури.

У першому розділі розглядається сутність та поняття усного перекладу, комунікативні особливості та завдання усного перекладу. Другий розділ присвячено прагматиці перекладу та узагальнюються прагматичні аспекти перекладу усних текстів. Третій розділ присвячений прагматичним аспектам перекладу усного тексту та прагматичних трансформацій з англійської мови на українську. У цій главі розглядається прагматичний потенціал усного тексту та виробляються основні прагматичні трансформації. Третій розділ є практичною частиною справжнього дослідження, в ній аналізуються прагматичні способи перекладу англійського тексту на українську мову, розглядаються основні прийоми перекладу реалій, лексики та граматичні прийоми, а також наводиться узагальнення отриманих результатів в перекладацькій компетенції студентів-філологів та основні допущені помилки, робляться загальні висновки про прагматичні прийоми перекладу усного тексту з англійської мови на українську та роль мовної особистості при перекладі.

РОЗДІЛ 1.

КОМУНІКАТИВНО- ПРАГМАТИЧНІ ЗАСАДИ УСНОГО ПЕРЕКЛАДУ

1.1 Комунікативний аспект перекладу. Його специфіка та комбінаторика задач

Усний переклад є одним із найскладніших видів перекладу, тому що вимагає відмінного знання розмовної мови та тематики, та вміння швидко і доступно передавати зміст сказаного.

Усний переклад, як процес і результат перекладацької діяльності, має багато визначення. Наведемо деякі з них. Усний переклад — такий вид перекладу, у якому оригінал та її переклад з'являються у процесі перекладу у нефіксованій формі. Цей факт визначає одноразовість сприйняття перекладачем відрізків оригіналу та неможливість подальшого зіставлення перекладу після його виконання. При усному перекладі створення тексту перекладу може відбуватися або паралельно до сприйняття оригіналу, або після того, як завершиться сприйняття оригіналу [19, с. 9].

Усний переклад- це процес , здійснюваний перекладачем в усній формі без запису змісту повідомлення [19, с. 23].

При усному перекладі оригінал та його переклад виступають у нефіксованій (усній) формі, що визначає одноразовість сприйняття перекладачем відрізків оригіналу та неможливість подальшого зіставлення чи виправлення перекладу після його виконання [25, с. 41].

Усний переклад є невід'ємною частиною заходів міжнародного рівня: ділових переговорів, конференцій, виставок. Від його якості залежить успіх заходу та загальний імідж компанії. Усний переклад сприймається на слух одноразово, тому довго і ретельно розмірковувати над текстом не має можливості ні перекладач, ні споживач його перекладу [41].

Інтерпретація, або усний переклад — це діяльність, яка полягає у встановленні, або одночасно (відомий як синхронний переклад) або послідовно

(відомий як послідовний переклад), усних або жестових зв'язків між двома або більше комунікантами, які не можуть з якоїсь причини використовувати той самий набір символів. За визначенням, цей метод доступний лише у випадках, коли є необхідність інтерпретації. У кожному разі термін інтерпретація неоднозначний, оскільки може ставитися як до процесу, і до результату. Інтерпретація або усний переклад-діяльність, що сприяє усній комунікації або спілкуванню за допомогою мови жестів, одночасно або послідовно, між комунікантами, що говорять різними мовами.

При виконанні послідовного перекладу перекладач починає перекладацьку діяльність тільки після того, як промовець закінчив говорити, завершивши свою промову або її частину. Функціонування цього виду усного перекладу відбувається так: він слідує за текстом оригіналу, або вже повністю сказаним, або вимовленим з перервами: «поабзацно» — переклад слідує за озвученою групою речень, рідше «пофразно», тобто за окремими пропозиціями. Отже, послідовний переклад включає два різновиди: абзацно — фразовий переклад та власне послідовний переклад.

При виконанні синхронного перекладу перекладач слухає мовлення і приблизно в той же момент (з невеликим відставанням — 1-4 сек.) промовляє переклад. Зазвичай такий складний вид усного перекладу здійснюється з використанням технічних засобів, у спеціально обладнаній кабінці, мова мовця передається перекладачеві через навушники, а перекладач, у свою чергу, промовляє переклад у мікрофон, звідки той транслюється слухачем. Для здійснення синхронного перекладу від перекладача потрібні вміння одночасного виконання різнорідних мовних дій: слухання однією мовою, переклад іншою мовою та мовлення цією мовою.

Нижче ми розглянемо докладнішу класифікацію видів усного перекладу:

- усний послідовний односторонній переклад (переклад виступів);
- усний послідовний абзацно-фразовий односторонній переклад (переклад виступів, лекцій тощо);

-усний послідовний абзацно-фразовий двосторонній переклад (переклад переговорів, інтерв'ю, бесід тощо);

-синхронний переклад.

Незважаючи на те, що завдання даного виду перекладу мають багато спільного із завданнями інших видів перекладацької діяльності, якщо дивитися на основні механізми здійснення усного перекладу та умов його виконання, цей вид має деякі певні відмінності від письмового перекладу. Розуміння цього факту було з розширенням сфери, у якій використовувався усний переклад у другій половині ХХ століття. Це спонукало вчених систематично досліджувати закономірності та особливості цього виду перекладу, а також висунути спеціальну теорію усного перекладу. У межах теорії усного перекладу також почали розмежовувати теорії послідовного та синхронного перекладу.

Виділяються три напрями в рамках проведених досліджень:

1. Вивчення факторів, які впливають на вилучення перекладачем інформації, що міститься в оригіналі. Короткочасність, одноразовість, дискретність — ось три головні відмінності сприйняття усного мовлення. Паузація, ритм і темп промови впливають на повноту розуміння. Інформація витягується окремими порціями в міру того, як розгортаються ланцюжки мовних одиниць у мові. Сприйняття йде з урахуванням «сміслових опорних пунктів». «Кванти» інформації, вже сприйняті перекладачем, допомагають йому прогнозувати наступний зміст тексту.

2. Розгляд усного перекладу як особливий вид промови. Усна мова перекладача відрізняється від звичайної «неперекладної» мови. Причина відмінностей у тому, що мова перекладача орієнтована оригінал і формується у процесі перекладу. Вчені також вивчають особливості синхронного перекладу у межах цього напрямку.

3. Вивчення усного перекладу як виду перекладу, тобто. у протиставленні письмовому перекладу. Дослідники при цьому звертають особливу увагу на виявлення кількісних та якісних особливостей усного перекладу, які і

відрізняють його від письмового перекладу і складають його специфіку [38, с. 67].

Які якості має усний перекладач, незалежно від того, який вид усного перекладу він виконує?

1. Знання найбільш частотних, уживаних перекладацьких відповідностей і автоматизована навичка їх вживання.

Просте знання перекладацьких відповідностей без їхнього швидкого вживання не буде достатнім для усного перекладача, оскільки у нього немає часу на «пригадування» еквівалентних лексичних одиниць. Коливання та тривалі паузи під час перекладу заважають нормальному сприйняттю, порушують комунікацію для людей. Природно, іноді при перекладі найважчих місць перекладач може дозволити собі коротку паузу для обдумування. Але для того, щоб така пауза не з'являлася дуже часто, усний перекладач повинен з високим ступенем автоматизму використовувати найуживаніші перекладацькі відповідності. Тоді й коротка пауза при обмірковуванні складного моменту буде сприйнята таким, що слухає точно так само, як і коротка пауза у людини, що говорить рідною мовою і підшукує найбільш схожі слова для вираження своєї думки.

2. Усний перекладач повинен уміти вільно сприймати на слух іноземну мову.

3. Усний перекладач повинен добре володіти технікою мовлення. Він повинен мати хорошу дикцію, вміти говорити голосно та інтонаційно правильно оформлювати висловлювання.

4. Усний перекладач повинен мати гарну оперативну пам'ять — вміти утримувати в пам'яті текст (або його зміст) доти, доки його не буде переведено.

І хоча є деякі відмінності між різними підвидами усного перекладу, проте вони мають щось спільне, те, що добре визначається під час зіставлення усного перекладу з письмовим.

Нижче ми розглянемо деякі відмінності між усним та письмовим перекладами.

Відмінність у формі сприйняття тексту оригіналу та створення тексту перекладу. У усному перекладі форма — усна, у письмовому — відповідно письмова. Незважаючи на це, перекладач може використовувати в кожному виді елементи іншого виду перекладу. Письмовим перекладачем оригінал може бути отриманий на магнітофонній стрічці, компакт-диску або будь-якому іншому електронному носії інформації. Також перекладач має можливість записати свій переклад на диктофон. У будь-якому випадку цей переклад залишиться письмовим тому, що тексти оригіналу та перекладу будуть збережені у фіксованій формі, їх можливо буде переглядати, порівнювати, а текст перекладу, у свою чергу, може бути змінено. У свою чергу, усний перекладач має можливість отримати текст усного виступу письмово до початку роботи. Незважаючи на це, залишається незмінною головна ознака усного перекладу: відсутність можливості зіставлення та виправлення тексту перекладу до надання його рецепторам.

Чинник часу. Процес письмового перекладу не обмежується жорсткими часовими рамками. При усному перекладі перекладач жорстко обмежений у часі темпом мовлення та необхідністю промовляти переклад одночасно з оратором, або відразу після паузи в мові. В результаті вищесказаного усний перекладач не має достатньої кількості часу на роздуми та підбір потрібного варіанту з багатьох інших. Також сильно підвищується роль напівавтоматичних навичок, знання стійких відповідностей і штампів, уміння швидко і чітко артикулювати висловлювання перекладною мовою. Під час усного перекладу перекладач змушений запроваджувати елементи адаптивного транскодування, опускати незначні деталі, стискати текст перекладу, встановлювати відносини еквівалентності на нижчому рівні.

Оперування різними відрізками оригіналу. У письмовому перекладі обробляється одне висловлювання іншим, але у розпорядженні перекладача є весь текст, якого він і вдається, співвідносячи кожне висловлювання повним варіантом. У свою чергу, усний перекладач сприймає та перекладає текст по сегментах, не маючи змоги звернутися одразу до всього оригінального тексту.

Характер зв'язку з учасниками міжмовного спілкування. У письмовому перекладі перекладач не має прямого чи зворотного зв'язку з комунікантами. Перекладач усний має безпосередній мовний контакт із комунікантами. Цей факт дає перекладачеві набагато більше можливостей під час вирішення прагматичних завдань перекладу [31, с. 88].

Сучасний діловий світ поділяється на безліч країн та національностей. Глобалізація ж буквально знищила штучно створені кордони у бізнес-сфері. Партнерські угоди та транснаціональні корпорації та компанії з різноманітних країн світу є прямим доказом цього. Однак є ще один кордон, який зовсім непросто подолати чимало — мовний бар'єр. Для ведення справ та швидкого вирішення професійних та комунікативних завдань необхідне абсолютне порозуміння сторін. Для цього активно використовується англійська мова. Він дуже функціональний і має статус міжнародної мови. Однак, незважаючи на всі його переваги, ним володіють не всі. Ця проблема є досить серйозною, оскільки в необхідний момент може бути неможливим швидко і якісно перекласти необхідну інформацію з англійської мови, або на англійську.

Ми маємо кілька можливостей для вирішення цієї проблеми. Досить велика кількість людей практично повністю покладається на сучасну науку та техніку. Вони довіряють переклад комп'ютерних програм. Існує можливість досить швидко знайти програму-перекладач в інтернеті та скористатися нею. Цей спосіб досить ненадійний. Він не підходить для складного технічного перекладу з англійської мови. Навіть найкраща програма не може адекватно здійснити серйозний технічний переклад з англійської. Комп'ютерні програми не враховують багато нюансів: культурологічну складову, фразеологічні одиниці та інші мови. Єдиний зміст використання даних програм полягає у можливості швидко і дуже приблизно дізнатися загальний зміст заданого тексту.

Іншим варіантом є спроба самостійного перекладу тексту. Ви можете спробувати зробити це, оточивши себе великою кількістю граматичних довідників, словників та іншої довідкової літератури. Ці старання досить

похвальні, але, на жаль, підійдуть лише для перекладу особистої кореспонденції. Для ведення бізнесу необхідно набагато більше, а саме, переклад має бути точним, якісним і швидким.

Найкращим варіантом стане передача складного технічного тексту професійним перекладачем. Його послуги виявляться дуже корисними, якщо необхідно час від часу перекладати документацію, або якщо під час переговорів знадобиться усний переклад.

1.2. Прагматичний аспект перекладу та прагматичний потенціал тексту

Сутнісні характеристики усного перекладу обумовлені його інтерактивним характером, що з націленістю забезпечення взаємодії міжкультурної комунікації. Для усвідомлення механізмів перекладу необхідно визначити основні комунікативно-прагматичні мотиви, завдання та встановлення перекладача як діяча. Мотиви перекладу (професійний, ціннісний, естетичний, гедоністичний та ін.) визначають вибір стратегії перекладу та характер реалізації приватних перекладацьких завдань.

Для усного перекладу загалом типово імітативно-імпровізаційне творче відтворення вербальної інформації оригіналу. Виняткового значення набуває рефлексивний аспект, тобто індивідуальне переосмислення образно-сміслових особливостей усного мовлення. Прагматичні характеристики перекладу та його імпровізаційний аспект особливо яскраво виражені у перекладі промов, ділових переговорів.

Емпірична еквівалентність усного перекладу передбачає не тільки спільність, а й гетерогенність мови оригіналу та перекладу. Проблему прагматично обумовлених перетворень вербальної інформації необхідно розглядати у двох аспектах: онтологічному (з погляду об'єктивних складових інокультурного мікрокосму) та аксіологічному (з позицій відбору та аранжування смислових компонентів для ефективного відображення задуму мовника). Відповідно, прагматично обумовлені перетворення можуть мати переважно когнітивну або коннотативну спрямованість. Залежно від інтенціонального аспекту діяльності, в одних випадках, вони уточнюють або доповнюють когнітивний зміст оригіналу, в інших – посилюють емоціалію – експресивну складову вербальної інформації та її впливовий потенціал в цілому. Перекладне конструювання інформації доцільно аналізувати з позицій стратегій, що використовуються. Орієнтованість застосування певних перекладацьких стратегій можна встановити з високим ступенем ймовірності

па основі аналізу мови перекладу в порівнянні з оригіналом. При цьому йдеться не про конкретні перекладацькі прийоми, а про типологічно загальні підходи до перекладу, в яких виявляються ціннісні установки та «внутрішня» цензура перекладу. Стратегії передбачають основні напрямки діяльності, яких залежить успішна реалізація перекладу. Здійснення перекладі певних стратегій означає, що це прагматично зумовлені перетворення зумовлені заздалегідь, і залишається лише здійснити перекладацькі маніпуляції з текстом оригіналу. Стратегії встановлюють рамки діяльності, та його конкретне зміст може змінюватися на стадії реалізації. У перекладі використовуються комбінації стратегій, деякі з яких є домінантними та надають вирішальний вплив на характер перекладацького моделювання.

Усний переклад може здійснюватися лише на рівні розуміння, достатньому реалізації комунікації, але з що відповідає оформленню висловлювання належним чином. Або при перекладі може досягатися ідіоматичний рівень, коли переклад «повністю адекватний і звучить легко, природно, красиво, при правильній сполучності слів» [5, с.15]. Будь-яка «ситуація спілкування осмислюється комунікантом у межах свого соціального досвіду» [38]. З цієї причини модель ситуації усного перекладу, як одного з видів мовної діяльності, крім інших факторів, визначатиметься такими параметрами як соціальний досвід комунікантів, з одного боку, і завдання та мотив діяльності, що здійснюється, з іншого.

Розгляд перекладу як комунікативного акту отримав свій відбиток у створенні різних комунікативних моделей. Перекладацькі моделі цього створювалися з урахуванням моделі Р. О. Якобсона, що описує переклад як комунікативний акт. Ця модель виходить із принципу, що у мовній події є адресант, від якого адресату надсилається закодоване повідомлення. Контекст взаємопов'язаний з інформацією, що передається у цьому повідомленні [і с.319]. Однією з перших комунікативних моделей перекладу стала модель К. Каде, в якій у процесі перекладу приділяють велику увагу комунікативної значимості вихідного повідомлення, а також здібностям сприйняття у

відправника і одержувача даного повідомлення [39, с. 69-90]. У цьому інтерес представляє комунікативно-функціональна концепція теорії перекладу З. Д. Львівської. Дослідниця розглядає процес перекладу з позицій аналізу всієї мовної ситуації та її складових: як лінгвістичних, так і екстралінгвістичних. Переклад є актом двомовної комунікації, яка включає участь мовного посередника, що передає зміст мовного твору, тобто, реалізує комунікативну інтенцію адресанта. Інваріантною субструктурою тексту є його прагматична складова, що представлена низкою комунікативних завдань. Друга складова – семантична – є другорядною, оскільки підпорядковується незмінною прагматичною складовою. Обидві складові є компонентами смислової структури тексту. Комунікативно-функціональна відповідність вихідного та перекладного текстів за відповідністю проведених перетворень мовним нормам МП є ключовим критерієм адекватності перекладу оригіналу [с. 81-85].

Комунікативна ситуація послідовного перекладу виглядає так: промовець робить висловлювання вихідною мовою, яке сприймається перекладачем. У процесі аудіювання перекладач приймає вихідне повідомлення при паралельному (опціональному) веденні записів. Смісловий аналіз вихідного повідомлення починає проводитися ще під час аудіювання, що дозволяє перекладачеві розставляти собі смислові акценти, які б подальшому відтворенню висловлювання на МП. Після закінчення фази аудіювання починається фаза говоріння, тобто відтворення перекладу, яка також супроводжується смисловим аналізом. Відтворене на МП висловлювання сприймається слухачами. Фактор часу, точніше, тимчасовий розрив між відтворенням оригіналу та перекладу, не тільки чинить додатковий тиск на пам'ять перекладача у разі своєї довжини, але й на процес відтворення МП, оскільки швидкість подачі перекладу та ступінь мовної компресії у МП також залежать від величини цього розриву. Незважаючи на те, що перекладач виконує лише функції медіатора, в режимі послідовного перекладу його, проте, можна віднести до активних учасників комунікації через його присутність в одному просторі з тим, хто говорить і слухає. У зв'язку з тим, що перекладач

перебуває у зорі інших учасників комунікативної ситуації, оцінці піддається як сам переклад, а й його зовнішній вигляд і невербальне поведінка. У перекладача також є можливість зворотного (хоч і небажаного) зв'язку з тими, хто говорить і слухає.

«Акт синхронного перекладу може розглядатися, як акт складної мовної комунікації, як мовна операція, яка є ланкою, що вставляється в розрив ланцюга комунікації від того, хто говорить до слухача, за умови, що перший і другий володіють різними мовами» [5, с. 55]. Перекладач повинен мати миттєву реакцію для вживання в образ оратора, зберігаючи при цьому навичку автоматичного членування речення і розподілу його складових частин, що представляє інтуїтивний аналіз мови [31, с. 105]. Необхідність одночасного сприйняття оригіналу та відтворення перекладу визначає інші характерні риси синхронного перекладу. У першу чергу, серед них можна виділити жорсткі часові рамки, що відповідають тривалості мовлення. Для перекладу однієї й тієї ж мови в режимі послідовного перекладу перекладач має в два рази більше часу в розпорядженні, ніж у режимі синхронного. У порівнянні з письмовим перекладом ця різниця може бути двадцяти або навіть тридцятикратною. Крім жорстких часових рамок, також є фактор темпу вимови мови оратором, якому синхроніст повинен відповідати. Для синхронного перекладу характерний «посегментний характер» його здійснення, тобто реалізація перекладу частинами (сегментами) у міру їх надходження, на відміну від послідовного та/або письмового перекладу, де є можливість ознайомитися з текстом або його фрагментом цілком. Синхроніст зайнятий одночасним виконанням наступних дій: 1) прослуховування інформації, що вимовляється промовцем, тобто отримання повідомлення; 2) розуміння значення, тобто декодування повідомлення; 3) конвертування значення цільової мови, тобто кодування повідомлення; 4) озвучування переказної версії, тобто випуск повідомлення. Кожна з цих дій має складну ієрархічну структуру. Всі вони виробляються в реальному часі з урахуванням нестачі часу. До початку перекладу на основі своїх знань перекладач будує «імовірнісну модель ораторської мови», яка

проходить перевірку з початком фактичної промови промовця. За умови того, що «передналаштування» перекладача було адекватним, він може підібрати потрібне рішення з уже підготовлених. Якщо ж у налаштуванні була припущена помилка, то пошук рішення здійснюється на основі досвіду, знань і виділених у перекладі орієнтирів. Перша фаза завершується після ухвалення рішення. Друга фаза, або «фаза здійснення» включає завершення перекладу виходячи з обраної моделі. Остання фаза є «фазою контролю», під час якої відбувається оцінка правильності перекладу. Перші дві фази характеризуються швидкоплинністю, тоді як остання може бути «розтягнута у часі» [26, с. 17-18]. Також слід зазначити, що сприйняття тексту має здійснюватися на комунікативному рівні із застосуванням критичної оцінки почутого. Синхронний переклад характеризується великим ступенем ентропії, причиною якої можуть бути зовнішні (технічні) фактори та внутрішні (особисті) фактори. Перекладач нерідко стикається з ситуацією, коли з якихось причин не може сприйняти чи передати певні одиниці, і змушений компенсувати це наявними у нього коштами.

З точки зору когнітивної психології, і послідовний, і синхронний переклади знаходяться в самому кінці ієрархічної структури комплексних когнітивних завдань, до виконання яких слід вдаватися тільки після того, як освоєно інші, більш прагматичні завдання, наприклад, письмовий переклад, парафраз, переклад з листа і інші. Але якщо при послідовному перекладі є можливість обробляти інформацію «в тиші» та спиратися на 26 зроблені записи, які стимулюють відтворення інформації за умови оволодіння перекладачем спеціального скоропису, то при синхронному перекладі, що стоїть на верхівці цієї ієрархії, привілеї обробляти інформацію «в тиші» ні, як і, як робити записи, крім окремих імен, дат і термінів [0, с. 76-77]. Серед відмінностей між синхронним та послідовним перекладами також виділяють наступне: 1) У режимі синхронного перекладу текст характеризується переважно лінійним розвитком, що повторює структуру оригінального висловлювання. У режимі послідовного перекладу, навпаки, можна виділити

два рівні: пріоритетний рівень логіко-семантичної прогресії та рівень перехідних елементів та елементів доповнюючого характеру. 2) Послідовний переклад, зважаючи на характерні риси свого функціонування, може містити опущення та/або спотворення інформації, проте в ньому зазвичай відсутні логічні провали, які більш характерні для синхронного перекладу. У режимі синхронного перекладу може відбуватися розрив логіко-тематичної прогресії тексту через комплекс причин, зумовлених чинниками сприйняття чи темпу відтворення висловлювання МП. Для послідовного перекладу здебільшого не характерно [38, с. 108-109]. Вміння тримати себе на публіці та долати сором'язливість, як уже було сказано вище, відноситься переважно до послідовного перекладу, проте, для синхроністів це також актуально. Перекладач повинен також чітко розуміти, у яких стосунках полягає промовець та його слухачі. Звичайно, не завжди вдається отримати повну інформацію, проте перекладач повинен до цього прагнути, щоб стати розумним слухачем та переконливим оратором [25, с. 43]. Мауріціо Вієцці розглядає синхронний переклад як комунікативну подію, в якій треба обслуговувати не тільки слухача, але й того, хто надає сировину для цієї події. Фактично, задоволення вимог того, хто говорить, може бути більш конструктивною метою, ніж пристосування до перспективи слухача. Саме тому якість перекладу стає важливим показником, навіть коли перекладу ніхто не слухає. Більше того, слухачі навряд чи можуть бути об'єктивними суддями якості перекладу: вони розходяться у своїх пріоритетах, уподобаннях та здібностях сприйняття. Також слухач не має одного з головних інструментів оцінки: розуміння вихідного повідомлення. Тому, наприклад, гладка подача повідомлення може створити помилкове враження висококласного перекладу ситуації, коли більшість вихідного повідомлення спотворюється чи опускається. І, навпаки, хороший переклад можуть оцінити низько, коли насправді причини поганого змісту у вихідному повідомленні [25, с. 389-397]. Професія синхроніста невідома широкому загалу людей. Про неї багато хто говорить з подивом і, певною мірою, із захопленням. Тим не менш, варто відзначити, що сучасне суспільство

насправді настільки звикло до різних технологій, що синхронний переклад часто сприймається не просто як норма, а як щось належне, причому забезпечене не стільки людським фактором, вміннями та навичками перекладача, а технічними новинками [38]. Даний вид складної перекладацької діяльності можливий завдяки комбінації певних якостей та навичок, таких як відмінне володіння мовами, швидка реакція, ерудиція тощо. Всі ці характеристики необхідні усному перекладачеві. Проте це не єдині фактори, що визначають можливість здійснення синхронного перекладу. Багато в чому реалізація цього виду перекладу залежить від механізму імовірнісного прогнозування, за допомогою якого перекладач може припустити, в якому напрямку рухатиметься: як на рівні виступу, так і на рівнях окремих висловлювань і конструкцій. Імовірнісне прогнозування виявляється на різних рівнях, причому, як здається, «кожний верхній рівень прогнозування збільшує надійність імовірнісного прогнозування на нижчому рівні. Однак можна також припустити, що ймовірнісне прогнозування на вищому рівні підпорядковує собі прогнозування на нижчому рівні, що може не тільки допомагати перекладачеві, а й часом і вводити його в помилкове розгортання ланцюга вихідних елементів». Конфігурація цих порожнин вкрай динамічна - вона постійно змінюється і в міру розгортання повідомлення стає все більш певною. Успіх роботи синхроніста - смислова повнота і точність перекладу - визначається ступенем визначеності конфігурації порожнеч, в які вкладається (або іноді не вкладається) предикативно-смислова структура повідомлення, що сприймається, а також ступенем її відповідності оригіналу. «Якщо в послідовному перекладі формулюєш сам, навіть якщо повторюєш фразу оратора, в синхронному - користуєшся його формулюваннями» [31, с. 111].

Комунікатор робить висловлювання вихідною мовою, яке сприймається перекладачем і відтворюється цільовою мовою одночасно з процесом аудіювання, і сприймається слухачами. Одночасність сприйняття та відтворення передбачає незначний тимчасовий розрив між подачею оригіналу та перекладу. Однак на відміну від послідовного перекладу цей розрив не

чинить тиску на пам'ять, а насамперед впливає на швидкість перекладу та ступінь мовної компресії. Більш того, при послідовному переведенні збільшення темпу при тривалому тимчасовому розриві націлене, в першу чергу, на задоволення (з точки зору економії часу) потреб адресатів, що говорять, прослуховування мові, змушені сприймати такий самий за тривалістю переклад, якщо перекладачем нічого очікувати зроблено відповідні перетворення. У разі синхронного перекладу збільшення темпу при зростаючому тимчасовому розриві між сприйняттям і відтворенням спрямоване, насамперед, задоволення потреб самого перекладача: необхідності «слідувати» за тим, хто говорить без серйозного відставання для нормального функціонування мовної діяльності. Одночасність аудіювання та говоріння також супроводжується проведенням смислового аналізу, проте, не такого глибокого, як при послідовному перекладі через брак часу. Смысловий аналіз супроводжується роботою механізму ймовірнісного прогнозування, який у ряді випадків допомагає будувати вірні гіпотези щодо семантичного та синтаксичного розвитку вихідного повідомлення, полегшуючи та прискорюючи при цьому побудову перекладного. У комунікативній ситуації синхронного перекладу перекладач не сприймається як її активний учасник, оскільки він візуально немає у комунікативному просторі, отже, слухачі оцінюють лише вербальний компонент своєї діяльності. Таким чином, незважаючи на вищезгадані відмінності між двома видами усного перекладу, нам доцільно відзначити, що компоненти, що традиційно приписуються специфіці синхронного перекладу, можуть мати місце і в моделі послідовного перекладу. Так, механізм ймовірнісного прогнозування, що часто використовується синхроністами у зв'язку з необхідністю одночасного сприйняття інформації та подачі перекладу, може також полегшити процес послідовного перекладу в ситуації, коли перекладач не встигає фіксувати всю необхідну інформацію (у пам'яті або на папері) через швидкий темп мовлення оратора, його непослідовності чи інших зовнішніх чинників. Ці фактори можуть викликати необхідність навички компенсації з використанням фонових знань перекладача

в режимі послідовного перекладу. Нижче наведено порівняння специфіки 33 послідовного та синхронного перекладу, яке показує, що два види перекладу, при різниці механізмів їх виконання, мають велику кількість подібностей, що може впливати на вибір перекладацьких стратегій при їх реалізації.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.

Усний переклад як форма міжмовного спілкування та процес передачі розуміння характеризується рядом лінгвістичних та екстралінгвістичних факторів, що зумовлюють можливість його функціонування. З цієї причини розгляд процесу перекладу з урахуванням лише лінгвістичних факторів дозволяє описати лише окремі аспекти. Цілісніше опис і глибоке осмислення цього процесу можливе лише при розгляді усного перекладу як акту комунікації. Проте, жодна зі створених моделей усного перекладу неспроможна претендувати на універсальність, лише сприяє кращому розумінню процесів, які у основі даного виду перекладацької діяльності.

2) Для здійснення як послідовного, так і синхронного перекладу від перекладача потрібен ряд стандартних навичок та умінь, що включають високу мовну компетенцію, володіння прийомами перекладу, одночасне здійснення різноманітних мовних дій, широкий кругозір, гарне знання лінгвокультурних особливостей, вміння швидко освоювати незнайомі тематики, психологічну стійкість, витривалість, дотримання правил ділового етикету. Проте, кожен із видів перекладу має низку відмінних характеристик.

3) Послідовний переклад – вид усного перекладу, який здійснюється після завершення сприйняття тексту оригіналу. Окрім універсальних характеристик, необхідних для здійснення усного перекладу, для даного типу діяльності велике значення має сукупність компонентів невербальної поведінки, оскільки перекладач є безпосереднім учасником комунікації, що перебуває у зору того, хто говорить і слухає. Перекладач має можливість зворотного зв'язку з учасниками комунікації, проте вдаватися до неї вкрай небажано. Також важливу роль відіграють здатність запам'ятовувати і утримувати в пам'яті необхідний обсяг інформації з можливим використанням перекладацького запису, яку необхідно вміти вибудовувати грамотним чином. Так званий фактор EVS (ear-voice span) є одним із визначальних у режимі послідовного перекладу, оскільки саме він визначає: а) кількість інформації, що

підлягає запам'ятовуванню, і модель розподілу уваги між її складовими; б) темп подання тексту перекладу та варіювання інформації, що підлягає компресії.

4) Синхронний переклад – вид усного перекладу, що передбачає практично одночасне відтворення перекладу та сприйняття оригіналу. Відмінними рисами цього виду перекладу є володіння навичками мовної компресії, фактор жорсткого ліміту часу, неможливість зворотного зв'язку з тими, хто говорить і слухає, і реалізація механізму ймовірнісного прогнозування. Механізм ймовірнісного прогнозування може значно полегшити побудова тексту перекладу за його лінійному розвитку, оскільки коректний прогноз дозволяє швидше сформулювати висловлювання ПЯ. Проте питання ступеня поширення функціонування цього механізму є спірним: частина дослідників допускає його використання з погляду прогнозування семантичних елементів висловлювання, проте інші схильні вважати допустимим прогнозування лише щодо синтаксичної структури висловлювання.

Реалізація усного перекладу, крім деяких розумових і психологічних особливостей, що існують на несвідомому рівні, обумовлена набором свідомих дій. Такі свідомі дії, спрямовані на здійснення перекладу шляхом проведення обробки інформації та використання необхідних перетворень, характеризуються як перекладацькі стратегії. Існує велика кількість підходів до класифікації перекладацьких стратегій, виходячи з принципів, що лежать в основі їхнього поділу. Більше того, слід зазначити, що, незважаючи на різні погляди до класифікації перекладацьких стратегій, багато дослідників сходяться на думці, що ці процеси частково зумовлені несвідомими, автоматизованими діями за загального високого ступеня усвідомленості вибору того чи іншого виду стратегій. Перекладацькі трансформації представлені різними міжмовними перетвореннями, спрямованими на здійснення перекладу при реалізації не лише його еквівалентності, а й адекватності оригіналу, за умови дотримання мовних норм МП. При перекладі має відбуватися як передача змісту оригінального висловлювання, а й комунікативних установок

промовця, тобто текст МП має чинити на слухаючих, які мають МП, такий самий перлокутивний ефект, який надає текст ВМ, на тих, хто слухає, що володіють ВМ. Перекладацькі трансформації мають комплексний характер і зазвичай поєднуються один з одним у рамках одного висловлювання. Різні підходи до класифікації перекладацьких трансформацій ґрунтуються на структурних та функціональних принципах поділу. У цьому дослідженні за основу взято трансформації заміни, опущення, додавання та його типи.

РОЗДІЛ 2.

ПРАГМАТИЧНІ ПРИЙОМИ ПЕРЕКЛАДУ УСНОГО ТЕКСТУ

2.1. Сутність та поняття прагматичних трансформацій в усному перекладі

Термін «прагматика» (від грецького *πράγμα* – «справа», «дія») введено в науку наприкінці 30-х років. 20 ст. Ч. У. Моррісом, засновником семіотики — загальної теорії знаків [24]. Виділення і формування прагматики як галузі досліджень почалося завдяки ідеям Ч. С. Пірса, яким пішов Морріс і розділив семіотику на семантику — вчення про відношення знаків до об'єктів, синтаксису — вчення про міжзнакові відносини, і прагматику — вчення про відношення знаків до тих, хто говорить. Таким чином, прагматика вивчає функціонування символів у реальних процесах комунікації. Ч. Морріс пише: «Оскільки інтерпретаторами більшості (а може бути, і всіх) знаків є живі організми, достатньою характеристикою прагматики була б вказівка на те, що вона має справу з біотичними аспектами семіозису, інакше кажучи, з усіма психологічними, біологічними та соціологічними явищами, що спостерігаються під час функціонування знаків» [24, с. 63]. Потім, до 70-х років 20-го століття в мовознавстві склалася ситуація незадоволеності перевагою описового аналізу в актуальних дослідженнях. Настало усвідомлення недостатньої відповідності традиційного методу до мовного значення. Класичний підхід прирівнював мовне значення з абстрактними та стійкими судженнями (при дотриманні переконань колишньої логіки) або зі змінними судженнями (при врахуванні принципів психології). 70-ті рр. 20 століття були періодом плідної роботи в рамках розробки множини концепцій синтаксичної семантики [38, с. 295]. Потенціал синтаксичної семантики зростає рахунок приєднання прагматичного аспекту, саме комунікативної мети пише. Теоретична лінгвістика ставала абстрактнішою наукою. Вона віддалялася від таких наук як психологія, соціологія, історія та етнографія. Мова ділилася на рівні, кожна з яких була

окремою системою. Структурна лінгвістика намагалася звільнити мову від впливу екстралінгвістичних факторів, і цей напрямок лінгвістики почав віддалятися від предмета своїх початкових досліджень [5, с. 178]. До безповоротного відокремлення лінгвістичної прагматики в окрему галузь досліджень було помічено, що прагматика не має чітких меж, вона розумілася як «область досліджень у семіотиці та мовознавстві, в якій вивчається функціонування мовних знаків у мові». До проблем, які досліджувалися в її рамках, зараховувалися ті, які взаємопов'язані з суб'єктом, що сприймає, їх взаємодією при спілкуванні. Ті ж проблеми однаковою мірою виникали як предмет вивчення у сфері психолінгвістики. Вона сприймалася як «наука, вивчає процеси мовотворення, і навіть сприйняття й формування промови у тому співвіднесеності з мовою»[0, с. 10]. У той же час, предмет своїх досліджень, зазначена наука поглиблювала, у зв'язку з пильною увагою до індивіда як носія мови та завдяки тяжінню до аналізу мови як динамічної структури в рамках мовної діяльності (мовної поведінки) даної особистості, що зароджувалося як одна з дочірніх галузей психологічної теорії діяльності, описаної А. Н. Леонтьєвим [с.21].

З часом увагу вчених зміщується від проблем функціонування мови до проблем автономії мовних засобів від тих, хто цією мовою володіє [24, с.35]. На сьогоднішній день, коли досліджується зв'язок між мовним знаком і тим, хто його застосовує, слід говорити про течію у мовознавстві, що називається прагмалінгвістикою (або, як рівнозначне поняття, лінгвістичною прагматикою).

Резюмуючи коротку історію виникнення лінгвістичної прагматики можна стверджувати, в основі цієї, порівняно нової дисципліни лежить лінгвосемантика та психолінгвістика. Так, лінгвосемантика є значенням мовних одиниць, водночас психолінгвістика вивчає процеси, пов'язані з сприйняттям лексичних одиниць на ментальному рівні. Отже, прагмалінгвістика — це відносно нова галузь знань на перетині лінгвістики, психології та філософії. Вона постає як одне з відгалужень в актуальній прагматиці і може розумітися як лінгвістичний розділ прагматики або як прагматичний аспект мовознавства

[32, с. 10]. Іноді говорять про лінгвістичну прагматику [38, с. 26]. Так, на думку І. П. Сусова, сферою прагмалінгвістики виступає мовознавство, яке встановлює зв'язки між лексичними одиницями та контекстом, у якому вони вживаються. Під контекстом варто розуміти «... певний комунікативно-прагматичний простір», який зумовлює взаємодію того, хто говорить і слухає, пише і читає. Також слід зазначити, що такий комунікативно-прагматичний простір може бути охарактеризовано місцем та часом акту спілкування [6, с. 11].

Також слід зазначити, що прагматична лінгвістика цікавиться проблемою мовного впливу учасників спілкування один на одного. Учасники в процесі спілкування безпосередньо впливають один на одного, при цьому здійснюючи свої задуми і домагаючись поставлених цілей і бажаних результатів. Цілі, які переслідують учасники, можуть бути, на думку Бацевич Ф. С., безпосередніми, або прямими, непрямими та прихованими [5, с. 36]. Прямий (безпосередній) вплив виявляється в тому випадку, якщо учасник, який надає інформацію, не несвідомо здійснює вибір мовних засобів для того, щоб досягти очікуваних результатів. Цей вибір він ретельно аналізує та зважує. Одержувач відомостей, своєю чергою, у своїй свідомості фіксує цей вибір. Прихована дія має місце у тому випадку, якщо вибір мовних одиниць не усвідомлюється обома учасниками процесу спілкування. Для прагмалінгвістики важливими завданнями є пояснення і опис причинно-наслідкових зв'язків поведінки людини здійснення мовного на іншого учасника діалогу. Центральну позицію у прагматичних дослідженнях займає людина як суб'єкт мовної діяльності. Будь-яке висловлювання — автономна пропозиція, репліка в діалозі або зв'язковий текст — корелює з тим, хто говорить [32, с. 47].¹⁸ Так, для осмислення предмета вивчення прагмалінгвістики слід звернутися до того наповнення, яке вкладається мовознавцями у термін «прагматика». У розумінні Дж. Юла предмет вивчення лінгвістичної прагматики складається з чотирьох аспектів дослідження — «намір говорить, контекстне значення висловлювання, розуміння невираженого і обсяг загальних знань» [0с. 35]. У момент комунікації активний учасник діалогу відіграє роль певної ідеалізованої,

абстрактної постаті з усіма властивими їй психологічними і громадськими особливостями, бо як особа, демонструє одну чи кілька власних суспільних функцій і психологічних характеристик залежно від реальної обстановки, у якій відбувається взаємодія. Разом з тим, для тлумачення репліки слід звертати увагу на особу адресата повідомлення, тобто другого учасника діалогу. Адресат повідомлення представляється у процесі взаємодії однієї зі своїх громадських функцій. Отже, висловлювання має сприйматися з акцентом на ці специфічні параметри, а продуктивної реалізації мовної взаємодії значимо, щоб параметри ініціатора повідомлення та її адресата були взаємопов'язані [38, с. 49]. Для правильної інтерпретації мовного акта слід звернути увагу до особистісний зміст, закладений ініціатором у мовне послання з урахуванням обставин спілкування. Накладання екстралінгвістичних факторів на аналіз мовної взаємодії учасників (суспільний статус, виховання, освіта, особистий досвід, вік, взаємини, в яких вони перебувають один з одним і т. д.) сприяє виявленню комунікативної мети та правильної інтерпретації сенсу акта мови [с. 140].

19 У рамках лінгвістичного прагматичного аспекту взаємодії досліджуються також принципи впливу вербальної форми спілкування на поведінку індивіда. Такий вплив може реалізовуватись як у фізичній, так і в інтелектуальній сфері [27, с. 175].

Опис предмета зазначеної науки будується на уявленні про лінгвопрагматику як галузі мовознавства, що досліджує зв'язок між знаками і людиною, яка їх формує, одержує та аналізує. Прагматика лінгвістики вивчає знаки у тому зв'язку до тих, хто зазначеними знаками користується, а мову виявляє властивості знакової системи. Таким чином, узагальнюючи, слід розуміти прагматику як область лінгвістики, що досліджує мовні знаки та їх вплив на тих, хто ці знаки виробляє, приймає та інтерпретує [7, с. 19].

Резюмуючи все сказане вище, відзначимо, що лінгвістична прагматика - це наука, яка вивчає найбільш оптимальний вибір мов засобів, функції яких: 1. відображення наміру мовця; 2. чітке відтворення контекстного значення висловлювання; 3. ментальне визначення невираженого, що регламентується обсягом загальних знань. У сфері мовознавства термін «прагматика» не

зводиться лише до поняття прагматичних значень мовних одиниць. Цей термін значно ширше і містить у собі ті завдання, які нерозривно пов'язані з різним рівнем розуміння та усвідомлення учасниками процесу спілкування будь-яких одиниць мови та мовних творів. Останні трактуються учасниками процесу спілкування по-різному. Це пояснити тим, що, що у комунікативному акті, мають різним, проти друг з одним, мовним і немовним досвідом [39, с. 102]. З точки зору В. Н. Комісарова, прагматика є впливом на процес і результат перекладу вимог відтворити прагматичний потенціал оригіналу та спроби забезпечення очікуваного та бажаного впливу на одержувача інформаційних відомостей. Зазначимо, що відповідно до того визначення, яке було висунуто В. Н. Комісаровим, є можливість визначити ланцюг процесів, які знаходяться в послідовному порядку і в результаті передбачають певний результат. Розглянемо цей ланцюг: відтворення прагмапотенціалу вихідного тексту → очікуваний ефект на одержувача перекладного тексту в процесі комунікативного акта → розуміння та оцінка, іншими словами, сприйняття, одержувачем перекладу тексту. Виходячи з цього визначення слід зазначити, що в коло уваги прагматики входить широкий спектр проблем:

1. Вивчення взаємин знака мови та її дешифраторів (що повідомляє і сприймає).
2. Дослідження впливу контексту та побічних екстралінгвістичних факторів на учасників діалогу.
3. Вибір найбільш ефективних мовних засобів, збільшення результативності впливу комунікантів друг на друга.
4. Аналіз здійснення інтенцій ініціатора у мовних актах.

2.2. Аналіз прагматичних прийомів перекладу

Розглядаючи прагматичний потенціал тексту, слід звернутися до В. М. Комісарова. Автор під прагматичним потенціалом тексту розуміє «...здатність тексту справляти комунікативний ефект, і викликати у Рецептора прагматичні ставлення до того, що повідомляється, інакше кажучи, здійснити прагматичну дію на одержувача інформації.» Текст, з яким має перекладач, складається з одиниць — мовних знаків. У системі семіотичних відносин мовні знаки характеризуються семантикою, т. е. ставленням до об'єктів предметного світу, які вони позначають, синтактикою, ставленням до інших знаків, і ставленням до людей, які використовують ці знаки — прагматикою. Саме наявність у знаків прагматичних відносин дозволяє мові впливати на людей, викликати позитивні, негативні, нейтральні реакції, спонукати до дії, тобто за допомогою певної організації знаків у висловлюваннях та текстах виконувати основну функцію — комунікативну [13, с. 120]. Джерела регламентують відбір та передачу інформації мовних одиниць і далі організує їх у висловленні таким чином, щоб встановити необхідні смислові зв'язки. Як результат, можна говорити про прагматичний потенціал створених текстів. У цьому контексті під прагматичним потенціалом тексту розуміється можливість зробити комунікативний ефект на реципієнта, викликати у нього ставлення до повідомлення [13, с. 120]. Виходячи з цього положення, необхідно зазначити, що будь-який текст містить інформацію або відомості, що передаються від повідомлення до реципієнта, і які мають бути вилучені з повідомлення реципієнтом та зрозумілі ним. Далі, сприймаючи отриману інформацію, реципієнт входить у певні особисті стосунки з текстом — ці відносини називаються прагматичними. Цей вид відносин може мати різний характер. Тож якщо реципієнту потрібна лише інформація чи відомості — відносини набувають інформативного характеру. Однак, отримана інформація може вплинути на реципієнта і більш глибокий вплив. Вона може торкнутися його почуття, викликати певну емоційну реакцію, спонукати до якихось дій, у разі

правомірно говорити про спонукає чи емоційної функції тексту. На думку В. М. Комісарова, прагматичний потенціал тексту залежить від трьох основних факторів: а) від змісту висловлювання; б) від характеру складових висловлювання знаків; в) від рецепторів, які сприймають цей вислів.

Здійснення прагматичного впливу на одержувача інформації становить найважливішу частину міжмовної комунікації. Прагматичні аспекти перекладу, зумовлені учасниками міжмовної комунікації (автором повідомлення, рецептором та перекладачем), є системою суб'єктивних факторів, що визначають процес перекладу. Суб'єктивні чинники, що виходять під час створення тексту від автора повідомлення, полягають у специфіці кодування інформації [8, с. 194] Далі слід зазначити, що прагматичне ставлення реципієнта до тексту залежить від наступних чинників:

- від особистості реципієнта;
- його фонових знань;
- від попереднього досвіду;
- від психічного стану;
- від його настрою сприйняття інформації;
- від готовності до емоційного впливу та інших.

При складанні тексту, автор може лише імовірно передбачити потенційний комунікативний ефект тексту стосовно типовому реципієнту [38, с. 140]. Таким чином, реципієнт з його особистісними характеристиками та актуальним станом є важливим суб'єктивним фактором перекладу. Крім того, суб'єктивні фактори можуть виходити і від проміжного учасника комунікації – перекладача. Так інформація, яка походить від автора тексту, переломлюється через призму сприйняття тексту перекладачем. В результаті реципієнт отримує «адаптовану» інформацію і осмислює її в залежності від способу передачі перекладачем. Таким чином, перекладач є первинним реципієнтом вихідного тексту та відправником кінцевого тексту (варіанту перекладу) в акті вторинної комунікації. Таким чином, процес передачі значення мовних елементів оригіналу мовою перекладу відбувається з урахуванням всіх

екстралінгвістичних факторів. Більше того, переклад інструкцій вимагає глибокого розуміння національної специфіки, реалій, що історично склалися, і мовних традицій. Перекладач, як суб'єкт комунікації, що виконує функції реципієнта в первинній комунікації та співавтора повідомлення в вторинній комунікації, не позбавлений власних суб'єктивних якостей, що так чи інакше впливають на процес перекладу. Серед суб'єктивних факторів, що йдуть від перекладача, можна виділити наступні: а) фактор уваги/неуваги до того чи іншого елемента, усвідомленість його зв'язку з функціональною домінантою тексту; б) рівень таланту перекладача у передачі комунікативного ефекту за збереження даної текстової одиниці; в) інтерпретаційну діяльність перекладача, що веде до появи нових елементів стилю в тексті; г) власний авторський стиль.

Прагматичний фактор є одним з найбільш важливих факторів, визначальних не тільки спосіб реалізації процесу перекладу, але і сам обсяг передається у перекладі інформації [25, с.11]. Мова йдеться про протиріччя між двома тенденціями : експлікацією та імплікацією інформації. Облік цих тенденцій має принципове значення для розуміння сутності прагматичної адаптації. Варіювання обсягу інформації , що передається в процесі перекладу, знаходить своє прояв у таких перекладацьких прийомах як додавання до вихідного повідомлення [39, с. 211]. В англійських текстах поширені імена та назви, які, однак, можуть бути незрозумілі українським слухачам, зважаючи на відсутності у них необхідних екстралінгвістичних знань, які перекладач змушений доповнювати, вносячи уточнюючу інформацію. Зокрема , це стосується імен власних, географічних назв, назв установ, фірм, друкованих органів тощо. Досить часто під час перекладу доводиться проводити перетворення, пов'язані зі специфікою побутових, мовних традицій, політичних реалій. Адже цілком природно, що ці явища будуть невідомі носіям мови перекладу і без належної обробки тексту перекладачем рецептори перекладу не сприймуть текст адекватно. Наприклад:

- 1) *“The carrot of the EU membership is an affective foreign policy tool.” – «Членство в Євросоюзі як пряник є ефективним інструментом проведення міжнародною політики.»*

Щоб зрозуміти і правильно перекласти це висловлювання, необхідно знати наступну фразу, що відображає суть англійської дипломатії: *_ stick and carrot policy* – політика батога і пряника. При роботі з суспільно-політичними текстами перекладачеві необхідно знати та інші способи передачі реалій.

При перекладі реалій нерідко застосовується калькування (*White House* – 'Білий Дім') і транслітерація (*Westminster* - 'Вестмінстер') [3, с. 13].

З метою скорочення кількості невідомих читачеві елементів перекладач часто вдається до опущення незначних деталей, складних для сприйняття читачем. Іноді під час роботи з англомовними текстами слова із загальним значенням замінюються при перекладі словами з більш конкретним значенням, тобто відбувається конкретизація значення слова [37, с. 214].

У випадку якщо інформація у суспільно-публіцистичному тексті має вузьке значення, яке може викликати нерозуміння у україномовного читача, перекладач вдається до використання генералізації, тобто заміні приватного значення більше загальним [37, с. 216].

Як відомо, в англомовних публіцистичних матеріалах часто використовується лексика зниженої тональності. Навпаки, для української мови характерна велика частотність високопарних, поетичних слів та виразів [0, с. 14]. Перенесення елементів зниженою тональності українською мовою може сприйматися читачем із порушенням комунікативного ефекту. Прагматична адаптація до подібних випадках включає використання прийомів емпатизації (підвищення емоційності) та нейтралізації, які визначаються головним чином таким соціолінгвістичним фактором, як розбіжність у традиціях емоційно-оцінної інформації.

Ґрунтуючись на всьому сказаному вище, можна констатувати, що прагматика перекладу полягає в єдності вихідного тексту його перекладу, одержувача тексту, перекладача та автора вихідного тексту, причому основна

мета перекладу в даному контексті – донесення основного з тексту. Розглядаючи прагматичний потенціал тексту вважають, що у першу чергу перекладач має виділити домінуючу функцію тексту, яка впливає мовленнєвий твір. При перекладі тексту перекладачеві слід враховувати структуру і характер комунікативної ситуації загалом, з її складовими, не зупиняючись лише з аналізі тексту [6, с. 416]. Так, автор підкреслює, що тільки усвідомивши комунікативну інтенцію відправника вихідного повідомлення та оригіналу, перекладач створює новий текст, текст іншою мовою, що виконує ту ж домінуючу функцію, що і його оригінал, і надає на свого одержувача комунікативний ефект подібний до того, що справляє оригінал. на свого отримувача. Лише після того, як переклад справив комунікативний вплив на свого одержувача, можна сказати, що процес перекладної комунікації завершено. Далі, розглядаючи прагматичні аспекти перекладу, Ф. С. Бацевич зазначає, що незмінність оригіналу при перекладі неможлива і що про неї «можна говорити лише в відносному сенсі», що «при перекладі неминучі втрати, тобто має місце неповна передача значень текстів, що виражаються оригіналу». З даних тверджень, учений робить закономірний висновок у тому, що «текст перекладу будь-коли може бути повним і абсолютним еквівалентом тексту оригіналу» [5, с. 210].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.

У більшості праць прагматичний потенціал тексту розуміється як комунікативна інтенція або як комунікативний посил тексту, який має бути переданий під час перекладу з метою донесення основного змісту тексту до реципієнта.

Резюмуючи все сказане вище, відзначимо, що під прагматичними особливостями тексту розуміється комунікативна спрямованість тексту і його перекладного варіанта. Тобто в даному аспекті правомірно говорити про вплив екстралінгвістичних факторів на процес перекладу, а саме відображення специфіки тексту, його лексичного наповнення таким чином, щоб донести до одержувача його основну ідею. Також розглядаючи прагматичний потенціал тексту, правомірно говорити про його комунікативну інтенцію, і як цей аспект відображено під час перекладу.

Розділ 3. Навчання навиків та прийомів усного перекладу

3.1. Завдання та опанування навичками усного перекладу

Процес прийняття перекладачем рішення складається із двох основних етапів:

- 1) вироблення стратегії перекладу;
- 2) визначення конкретного мовного втілення цієї стратегії (сюди відносяться різні конкретні прийоми – перекладацькі трансформації).

Розгляд динамічної моделі перекладу зводиться до опису саме I етапу перекладу, який є свого роду прагматичною надбудовою над тим, що вже докладно вивчено лінгвістичною теорією перекладу (тобто в рамках власне лінгвістичного підходу до перекладу).

При виробленні стратегії перекладу перевага може бути віддано, наприклад, текстуально точного перекладу, близького до буквального, або, навпаки, перекладу, що відходить від формальної структури оригіналу. У виробленні стратегії перекладу входить також ухвалення рішення щодо тих аспектів оригіналу, які мають бути відображені в перекладі насамперед, тобто вироблення перекладачем шкали пріоритетів перекладу.

Рішення про стратегію перекладу включає ще один вибір: точна передача навіть незначних деталей тексту, або відмова від цього на користь глибинного проникнення в його основну ідею.

Прагматичними факторами, що впливають на процес перекладу, є: комунікативна інтенція відправника, установка на адресата, комунікативна установка перекладача. Перекладність не є абсолютним, а відносним поняттям. Незмінним у процесі перекладу залишається сенс, що задається контекстом та ситуацією спілкування. Саме мовний контекст і ситуація спілкування дають можливість усунути різницю між нетотожними значеннями мовних одиниць різних мов, або використовувати різні значення для передачі одного й того ж сенсу.

Будучи одним із найскладніших видів мовної комунікації, переклад визначається безліччю мовних факторів, що утворюють ряд взаємопов'язаних фільтрів, які впливають на стратегію перекладу. До таких факторів належать система та норми двох мов, дві культури, дві комунікативні ситуації – первинна та вторинна, предметна ситуація, функціональна характеристика вихідного тексту, норма перекладу. Центральне місце тут відводиться тексту, який детермінує первинну та вторинну комунікативні ситуації [10, с. 126]. Центральною проблемою комунікативно-функціональної моделі перекладу є розмежування та співвідношення понять мовного значення та мовного змісту. Суть діяльності перекладача визначається його ключовим положенням у ланцюжку багаторазового перетворення інформації, що становить основу процесу двомовної комунікації: сенс – значення – сенс – значення – сенс. У процесі перекладу необхідно враховувати об'єктивні та суб'єктивні фактори, що формують конкретну мовну ситуацію. Форманти мовної ситуації неоднозначні і щодо інформаційного змісту, й у плані виконуваної функції у процесі комунікації. Комунікативне завдання автора визначається взаємодією мотиву та мети автора висловлювання. Мотив і мета, своєю чергою, є результатом взаємодії всіх формантів мовної ситуації: особистості автора тексту, місця та часу спілкування, предмета мови, особистості партнера з комунікації. Комунікативне завдання виникає під впливом чинників, що формують мовну ситуацію, і, будучи матеріальним у висловлюванні, саме стає формантом мовної ситуації, зумовлюючи її розвиток. Компоненти смислової структури тексту (його прагматична та семантична структури) визначаються мовленнєвою ситуацією, оскільки зрештою вони мотивують мовний вчинок.

Основні причини перекладацьких трансформацій носять лінгвістичний та екстралінгвістичний характер. Лінгвістичні причини перетворень при перекладі пов'язані з відмінностями систем, норм МО та МП. Екстралінгвістичні причини пов'язані з диференціацією у значеннях та досвіді у автора оригіналу та адресата перекладу. Чинникам, здатним зумовити необхідність формальних перекладацьких перетвореннях, протиставлені чинники, які впливають

перекладацький вибір, оскільки у разі домінантою є формальні чинники, а змістовні, вірніше, взаємодія смислових і формальних чинників. Як основний оперативний процес перекладу і, відповідно, головний критерій адекватності перекладу оригіналу дана модель розглядає принцип комунікативно-функціональної рівнозначності текстів МО і МП [8, с. 10].

У комунікативній моделі процес перекладу сприймається як акт двомовної комунікації. У ньому є повідомлення, відправник та одержувач, код (мова) та канал зв'язку (письмова або усне мовлення). У спрощеному вигляді схема дії цієї моделі полягає в наступному: відправник кодує повідомлення і передає його по відповідному каналу, одержувач декодує його (тобто осмислює) і потім перекодує сприйняту інформацію за допомогою нового коду та передає її для одержувача з того ж чи іншого каналу із збереженням жанрових особливостей вихідного повідомлення. Ця схема ґрунтується на положеннях теорії зв'язку, а мова людини розглядається як своєрідний код. Ускладнює схему та обставина, що одержувач-перекладач повинен вибрати оптимальний із усіх можливих варіантів передачі вихідної інформації. Важливо й те, що перекладач вважається учасником процесу комунікації, який виконує подвійну функцію, одержувача та відправника інформації. У комунікативній моделі враховуються відносини, які у семіотиці визначаються як синтаксичні, семантичні та прагматичні. Іншими словами, відносини між знаками, між знаком та денотатом, між знаками та комунікантами. Семантика, ситуація та функція становлять інваріантну основу висловлювання мовами оригіналу та перекладу [5, с. 132].

В основі лінгвістичного експерименту ми взяли легендарну і актуальну нині промову: текст: Звернення короля Георга VI до свого народу 3 вересня 1939 року.

Текст, запропонований для прослуховування в рамках проведення дослідження, – це звернення короля Георга VI до народу 3 вересня 1939 у зв'язку зі вступом Великобританії до Другої світової війни. Час звучання аудіозапису – 5 хвилин. У цій промові король говорить про необхідність

відображення загрози застосування права сильного в світі і захисту миру і безпеки, свободи і справедливості, просить свій народ згуртуватися перед небезпекою, що насувається, бути стійкими і міцними духом.

Імовірно, автором тексту є король Великобританії, час створення тексту – 1939 рік.

Джерело тексту індивідуальне (ним є Король Георг VI), реципієнт груповий – народи Великобританії та її заморських територій.

Жанр тексту – ораторська мова, тематика – суспільно-політична. Домінантою мови є емоційна інформація, для передачі якої використовуються метафори, епітети та емоційно забарвлена лексика. Когнітивна інформація, також присутня у мовленні, передається через використання форм індикативу дієслова, вживання термінів та спеціальних слів (наприклад, *British Commonwealth of nations*), переважно прямий порядок слів. Для цього тексту характерна низька щільність інформації.

До домінуючих мовних характеристик тексту відносять: суворе дотримання літературної норми; традиційні формули зачину, кінцівки; синтаксичний контраст: чергування риторичного періоду з короткими оціночними пропозиціями; використання таких мовних стилів, як метафори, епітети, чергування часових планів. Оскільки мова короля була підготовлена заздалегідь, напередодні важких військових випробувань, пропозиції в цьому тексті чітко структуровані, максимально прості та доступні для розуміння всіма підданими, не містять складних конструкцій. Це дещо спрощує процес перекладу. Однак при цьому оратор робить досить тривалі паузи, що дозволяє перекладачеві зафіксувати почуту інформацію в перекладацькому скорописі, потім висловити в усній формі українською зміст прослуханого фрагмента мови.

Комунікативне завдання тексту – звернення до народів Великобританії та Британської Співдружності, заклик до згуртованості і стійкості перед небезпекою воєнних дій.

Цей текст є примарно-емоційним, група перекладності середня. За приналежністю до культури цей текст є полікультурним.

Оскільки йшлося про дослідження процесу послідовного перекладу, піддослідних підбирали зі студентів старших курсів (учням необхідно володіти перекладацьким скорописом).

Було проведено аналіз структурно-сміслових перетворень при усному послідовному перекладі ораторського мовлення суспільно-політичної тематики в англо-українській паралелі.

Мета проведення експерименту – аналіз структурно-сміслових перетворень при усному послідовному перекладі ораторського мовлення, їх оцінка в аспекті інтерпретативної теорії перекладу, а також виявлення способів оптимізації процесу УПП. Для досягнення цієї мети було поставлено такі завдання:

1. Розробити експериментальну методику та провести перекладацький експеримент;
2. Проаналізувати результати перекладу щодо виявлення структурно-сміслових перетворень;
3. Систематизувати помилки, допущені під час перекладу.

У перекладацькому експерименті брали участь 8 осіб.

Експеримент проводився в аудиторії університету із кожним учасником індивідуально. Випробовувані самостійно вирішували, як прослуховувати текст (у навушниках чи ні). Використання диктофона дозволило зробити транскрипти аудіозаписів перекладу та проаналізувати якість перекладу піддослідних.

Порядок експерименту передбачав наступне:

1. Ознайомлення учасників з цілями та завданнями експерименту.
2. Інструктаж (проводився як озвучення організатором експерименту алгоритму виконання завдання).
3. Ознайомлення учасників із темою тексту.
4. Первинне прослуховування тексту.

5. Переклад тексту як усного послідовного перекладу (абзацно-фразовий переклад), запис мови перекладу на диктофон.

6. Анкетування

7. Підбиття результатів проведеного експерименту.

Аналізуючи результати проведеного експерименту, я дійшла висновку, що всі студенти загалом упоралися з поставленим завданням. Більшість із них досить точно і повно передали сенс почутого, нечисленні допущені помилки несуттєво вплинули на результат перекладу.

Перекладацькі трансформації, які використовувалися у випробуванні, є адекватними та виправданими. Наприклад:

А) «Знову і знову ми намагалися знайти мирний шлях вирішення протиріч між нами та тими, хто зараз є нашими ворогами, але безуспішно». У цій пропозиції перекладач замінив слово «даремно» на слово «безуспішно», що дозволило передати більше шляхетності у фразі при перекладі українською мовою, оскільки «безуспішно» означає, що «у нас не вийшло», а «даремно» – «марно». Таким чином, прийом смислового розвитку, що використовується, є виправданим.

Б) «Це принцип, який дозволяє державі в корисливому прагненні до влади нехтувати своїми договірними зобов'язаннями та урочистими обіцянками, дозволяє застосовувати силу чи загрожувати силою суверенітету та незалежності інших держав», — тут перекладач використовував вираз не «своїми договорами», а «своїми договірними зобов'язаннями», що більшою мірою відповідає узусу української мови.

В) Деякі перекладачі опускали цілі пропозиції або фрагменти почутого висловлювання, що знизило якість перекладу. Однак це дозволило їм не допустити зайвих помилок та спотворень сенсу тексту.

Г) «При цьому набагато небезпечніше те, що народи світу будуть перебувати в рабстві страху, і всім надіям на забезпечення миру та безпеки, справедливості та свободи між народами прийде кінець». («But far more than this, the peoples of the world would be kept in bondage of fear, and all hopes of

settled peace and of the security, of justice and liberty, among nations, would be ended».) Використання функціональної заміни в даному реченні є виправданим і дозволяє досить точно передати його зміст.

Проте, в ході усного перекладу студенти припустилися низки помилок:

Помилки розуміння:

1. Спотворення логіки (зміна характеру зв'язку між елементами, протиріччя). Як приклад можна додати такі варіанти перекладу:

А) «З цим завданням нам доведеться зіткнутися ...» замість «Це основне завдання, якому ми протистоїмо ...»;

Б) «Двічі ми були у стані війни», замість «...Вже вдруге у житті більшість з нас потрапило у стан війни»;

В) «...Ми не можемо відмовитися від усього, що цінуємо, для вирішення проблеми» замість «Заради всього того, що ми самі цінуємо, і світового порядку, для нас неможливо відмовитися від вирішення цієї проблеми»).

Г) «Завдання складне. Напевно, у нас попереду непрості дні, і війна поширяться за поле бою, проте ми можемо діяти правильно у власному розумінні та благоговійно робити свою справу в ім'я Бога». Правильний варіант перекладу наступний: «Завдання буде важким. Можливо, попереду чекають темні дні, і війна може вже не обмежитися полем бою, але ми можемо тільки чинити правильно, оскільки ми бачимо правоту, і благоговійно здійснювати нашу справу в ім'я Бога».

2. Опущення (перепустки елементів змісту вихідного тексту). Наприклад,

А) «Завдання буде складним. Можливо, попереду чекають темні дні, і війна може вже не обмежитися полем бою, але ми можемо тільки чинити правильно і благоговійно робити нашу справу в ім'я Бога...». Вдалим можна вважати наступний варіант перекладу: «Завдання буде важким. Можливо, попереду чекають темні дні, і війна може вже не обмежитися полем бою, але ми можемо тільки чинити правильно, оскільки ми бачимо правоту, і благоговійно здійснювати нашу справу в ім'я Бога». Важливо було не прогаяти «як ми

бачимо правоту», посила на суб'єктивність сприйняття народами тих самих речей і подій.

Б) Деякі учасники перекладу випустили елементи змісту, що стосуються, наприклад, заклику Короля Георга VI до згуртування свого народу та прояву мужності: «Я прошу вас стати спокійними твердими та єдиними у цей доленосний час».

Помилки виразу:

1. Лексико-граматичні помилки (помилки узгодження та відмінювання, опущення слів і словосполучень). Більшість учасників експерименту припустилася помилок даного типу під час перекладу. Найчастіше допускалися помилки узгодження та відмінювання:

А) «При цьому набагато небезпечніше те, що народи світу потраплять під рабство страху».

Б) «Знову і знову ми намагалися пройти мирний шлях вирішення протиріч».

2. Стилїстичні помилки (змішування жанрів та стилів, громїздкі фрази). Наприклад, «Саме з цією високою метою я тепер закликаю свої народи в країні і за кордоном перетворити наше спільне завдання на завдання, яке покликаний вирішувати кожен з нас».

3. Сміттєві слова та фонологїчні відхилення. Всї учасники експерименту використовували тїєю чи їншою мїрою бур'яни, наприклад, «е-е», «м-м», «так», 1 учасник експерименту припустився помилки у вимовї слів, наприклад, «нехтувати» замість «нехтувати».

4. Самовиправлення та повтори. Всї учасники експерименту припустилися цїєї помилки. Можна навести багато прикладів, нижче наведено кїлька з них:

А) «У цїй важкий ... е-е-е ... важкий час».

Б) «Заради всього того, чим [пауза] ми самї цїнуємо, самї цїнуємо».

В) «...Нам треба було... Ми були змушенї розпочати конфлікт...».

5. Незакінчені фрази. 2 з 6 учасників експерименту не доводили думку до кінця, залишаючи пропозицію незакінченою, наприклад:

А) «Такий принцип позбавлений будь-якого маскування, це примітивна доктрина, яка проголошує силу як».

Б) «Знову і знову ми шукали мирний шлях урегулювання...».

Помилки поведінки:

1. Надмірно тихий чи гучний голос. П'ять із шести піддослідних озвучували промову перекладу досить голосно, однак, один із студентів говорив надто тихо.

2. Паузи та повільний темп промови. Темп промови чотирьох із шести учасників експерименту був недостатньо швидким, також вони робили надто великі паузи.

3. Надмірна жестикуляція. Лише два учасники експерименту використовували жести при виникненні труднощів під час перекладу, що є неприпустимим.

Слід зазначити, що студенти 5-го курсу виконали послідовний переклад краще ніж студенти 4-го курсу. Ймовірно, це пов'язано з тим, що випускники університету мають більший досвід у сфері усного перекладу. Неперекладені пропозиції характерні для перекладів, виконаних студентами 4-го курсу.

При цьому слід зазначити, що високий відсоток спотворень пов'язані з нерозбірливими записами. Більшість учасників експерименту зазнають труднощів у грамотному використанні перекладацького скоропису, що вплинуло на результат перекладу.

Випробувані використовували переважно такі перекладацькі прийоми, як мовна компресія, калькування і генералізація. Вибір даних прийомів обумовлений тим, що, використовуючи їх, перекладач передає сенс почутого фрагмента найчіткіше і без спотворень.

Аналіз помилок, допущених студентами в ході цього дослідження, показав, що основними джерелами спотворень у послідовному перекладі є незнайомі слова та нестача практики усного перекладу.

Аналізуючи результати анкетування, ми отримали таку інформацію.

З восьми осіб четверо зазначили, що не мають досвіду роботи перекладачем, четверо учасників експерименту мають невеликий досвід, один із них працював перекладачем 2 роки, троє — 3 роки.

Три людини мають невеликий досвід роботи усним перекладачем, один студент виконує усні переклади протягом двох років.

Усі учасники експерименту зазначили в анкетах, що виконували переклад суспільно-політичних текстів, два студенти мають невеликий досвід перекладу текстів цієї тематики, один студент перекладає суспільно-політичні тексти протягом двох років. Варто зазначити, що, будучи студентами старших курсів перекладацького відділення, усі учасники нашого експерименту в рамках навчального процесу неодноразово виконували і усний, і письмовий переклад, зокрема текстів суспільно-політичної тематики.

Повноту перекладу учасники експерименту оцінили наступним чином: три студенти з восьми вважають, що повнота перекладу становить 100%, вони змогли в процесі перекладу передати суть висловлювань, їх стилістичне забарвлення, а також прецизійну лексику, що міститься в них. Три особи зазначили, що повнота перекладу 90%, двоє -70%. Більшість із них відзначили, що зміст вихідного повідомлення передано, переклад є досить повним, а застосування таких перекладацьких трансформацій, як опущення та генералізація, не спричинило спотворення фактів.

П'ять студентів із восьми написали в анкеті, що точність перекладу становить 60%, двоє — 80%, практично всі піддослідні вважають, що переклад має певні неточності та опущення. Лише один учасник нашого експерименту впевнений, що йому вдалося передати зміст промови на 100%.

Що стосується лексичних труднощів, чотири перекладачі з восьми не зазнавали лексичних труднощів при перекладі, оскільки висловлювання містили переважно загальноживані слова, синтаксис речень був не складний і націлений на усну репрезентацію, що значною мірою спрощувало розуміння сенсу як окремо взятих лексем, так і всього. пропозиції. Чотири студенти

зазначили, що у них виникли певні складнощі під час перекладу лексики, оскільки не всі слова виявились їм знайомими.

Усі студенти не відчували фонетичних труднощів під час перекладу. Умови проведення даного експерименту були наближені до реальних умов виконання УПП. Темп промови був відповідним.

У пункті «успішність, доцільність застосування перекладацького скоропису», 5 студентів зазначили, що ведення скоропису значно полегшило процес перекладу, дозволило передати логічні зв'язки вихідного повідомлення та прецизійну лексику. 2 перекладачі використовували скоропис, проте, потім дійшли висновку, що цю мову можна було перекласти без письмової фіксації вихідного повідомлення. 1 учасник експерименту вважає, що йому не вдалося ефективно використати скоропис.

Для оптимізації процесу усного послідовного перекладу майбутнім перекладачам може бути запропоновано низку рекомендацій:

— Вміти грамотно та лаконічно записати почуту інформацію за допомогою символів, тобто мати навичку володіння скорописом.

— Постійно поповнювати запас лексичних одиниць як іноземною, так і українською мовою. Однак для того, щоб новий лексичний матеріал став активним, зазубрювання слів недостатньо. Нові слова необхідно постійно повторювати та вживати у мові.

— Розширювати кругозір. Будучи компетентним у багатьох сферах діяльності, ви зможете стати фахівцем широкого профілю. При цьому не варто повторювати новий матеріал знову і знову, доки він не закріпиться в пам'яті. Нову інформацію необхідно прочитати раз чи два і повторити через деякий час. Повторення з інтервалом дозволить скоротити кількість часу, витраченого на запам'ятовування нової інформації.

— Використовувати мнемотехніку. Формування різноманітних асоціацій з фактами, які необхідно запам'ятати, значно полегшує процес їхнього збереження в пам'яті.

— Осмислення нової інформації також полегшує процес її з'ясування. При знайомстві з новими фактами можна поставити такі запитання та відповісти на них: «Що це?», «Де і коли так буває?», «Хто сказав, що це так?».

— Кожному усному перекладачеві необхідно мати певний набір кліше, фраз, що підходять під будь-яку ситуацію. Це допоможе уникнути небажаної паузи.

Однак, незважаючи на підготовку, перекладач під час виконання усного послідовного перекладу може раптово забути пропозицію або її частину. В даному випадку можна опустити цей фрагмент тексту, якщо він не є ключовим; зробити останнє слово початком нової фрази або звернутися до оратора з проханням повторити необхідний фрагмент мови.

3.2. Завдання на опанування прийомів усного перекладу

Досягнення еквівалентності перекладу та відображення за допомогою перекладу комунікативний інтенції тексту характеризується неминучими втратами. Існує ряд перетворень, тобто перекладацьких трансформацій, покликаних компенсувати втрати з метою досягнення адекватності цілого тексту. У дослідницьких роботах багатьох перекладознавців використовується термін «перекладацька трансформація» (В. Н. Комісаров, Р. К. Міньяр – Белоручев), однак єдиної думки, як і в багатьох лінгвістичних питаннях, вони не дотримуються. В. Н. Комісаров визначає трансформації як «прийоми перекладу, які перекладач використовує для подолання типових труднощів» і поділяє їх на лексичні, граматичні та лексико-граматичні. За Міньяр-Белоручевим «перекладацькі трансформації» як «зміни формальних (лексичні та граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для передачі». [13, с. 102]. Також зазначає, що термін «перекладацькі трансформації» використовується в певній мірі метафоричному сенсі. Він визначає перекладацькі трансформації як операції «перевираження» сенсу і зазначає, що «мова йдеться про відношення між вихідними та кінцевими мовними висловлюваннями, про заміну в процесі перекладу однієї форми вирази інший, заміні, яку ми образно називаємо перетворенням або трансформацією»

На наш погляд, прагматичні трансформації є ширшими за своїм значення та їх правомірніше назвати способами перекладацької адаптації, тобто якщо трансформації в їхньому «чистому вигляді» функціонують на різних рівнях тексту, то використання прагматичних трансформацій відбивається на всіх текстових рівнях.

Під прагматичним трансформаціями автор розуміє перетворення, які впливають на весь текст загалом. Перекладач завжди стоїть перед вибором: орієнтувати переклад на власне розуміння тексту або на передбачуване

розуміння тексту реципієнтом. Тобто сенс прагматичної трансформації полягає у донесенні кінцевого сенсу тексту до реципієнта, і якщо перекладач свідомо змінює комунікативний ефект, до якого прагнули автори вихідних мовних творів, правомірно говорити саме про прагматичне перетворення. Метою прагматично обумовлених перетворень є досягнення у тексті перекладу комунікативного ефекту, еквівалентного тому, що може бути виявлено у тексті оригіналу

Зазначені нами особливості дозволяють дійти невтішного висновку, що завданням перекладача є зіставлення когнітивної системи — когнітивного простору культурного апарату МО з когнітивним простором МП. Однак не можна забувати про те, що незважаючи на те, що перекладач не є повноцінним учасником міжкультурного діалогу, він відіграє роль сполучної ланки між учасниками та поряд з відправником та одержувачем повідомлення має власне сприйняття дійсності – індивідуальний когнітивний простір, який сформований знаннями та уявленнями про навколишнє його насправді.

Індивідуальний когнітивний простір є організованою системою, до якої входять сформовані знання мовної особистості [32]. Воно серйозно впливає на правильне розуміння інваріанту сенсу ТО та його подальшу інтерпретацію на ТП. У ході цієї мовної діяльності перекладач несвідомо спирається на свої когнітивні ресурси, мовну картину світу та здатність оперативно зіставити наявні та отримані знання.

Таким чином, у процесі УП завданням перекладача є зіставлення свого власного когнітивного простору із простором автора та одержувача повідомлення. Водночас важливо пам'ятати, що незважаючи на те, що індивідуальний когнітивний простір притаманний кожній мовній особистості, він може мати точки дотику до просторів інших учасників міжкультурної комунікації, що дає нам можливість «поряд з індивідуальними варіантами говорити про систему інваріантних образів світу, що описують спільні риси у баченні світу різними людьми» [38, с. 273].

Таким чином, родовий простір є основою для злиття просторів двох культур, що в результаті призводить до концептуальної інтеграції, яка є концептуальним злиттям, іншими словами, вихідний змішаний простір — концептуальний бленд.

Зі сказаного вище ми можемо зробити висновок, що в процесі УП дана взаємодія культур серйозно впливає на вибір відповідного еквівалента на МП, а також на низку когнітивних механізмів, які можуть бути задіяні у зв'язку з зазначеними нами особливостями, що впливають на когнітивну діяльність усного перекладача.

Феномен мовної особистості (далі за текстом МО) традиційно вивчається з різних позицій: як індивід, автор тексту, носій певної культури, аж до досліджень МО менталітету нації. Загальновідомо, що компонент МО є центральним у дискурс-аналізі. «Мовна особистість — ось та наскрізна ідея, яка пронизує і всі аспекти вивчення мови і одночасно руйнує межі між дисциплінами, що вивчають людину» [24, с. 3].

Ідея пізнання МО синхронного перекладача цікавить нас, насамперед, з погляду самопізнання та самовдосконалення.

На думку В. В. Катермін, ідея МО пронизує всі аспекти вивчення мови [37]. Вивчаючи проблему індивідуального в мові, нам є важливим дослідження прояву МО синхронних перекладачів через інтерес до аналізу МО, чий знання та досвід ґрунтуються на кількох картинах світу.

Теорія МО, розроблена Ю. М. Карауловим є відправною точкою нашого дослідження МО синхронного перекладача. За Ю. М. Карауловим, під МО розуміється «сукупність здібностей і характеристик людини, що зумовлюють створення та сприйняття ним мовних творів (текстів), які розрізняються: а) ступенем структурно-мовної складності, б) глибиною та точністю відображення дійсності, в) певною цільовою спрямованістю» [с. 154]. Ми схильні розглядати цей феномен з позицій антропоцентричної лінгвістики, що обумовлює аналіз діяльності перекладача безпосередньо на момент синхронного перекладу.

Одним із найважливіших питань щодо МО синхронного перекладача у ситуації перекладацької події є механізм взаємодії МО мови джерела та МО мови перекладу у свідомості перекладача з урахуванням контексту ситуації перекладу.

МО синхронного перекладача регулюється, як ми вважаємо, життєвим та соціальним досвідом з урахуванням особливостей мовної поведінки, характерної для певної картини світу. Зважаючи на концепцію МО Ю. М. Караулова, ми зіставляємо трирівневу модель з картою взаємодії МО синхронного перекладача. Відповідно, вербально-семантичний рівень виражається через мовну свідомість перекладача, комунікативна свідомість — через лінгвокогнітивний рівень, а вираз сенсу є найвищим, мотиваційним, рівнем ієрархії МО.

У зв'язку з цим розгляд вербально-семантичної складової структури МО передбачає скрупульозний аналіз і лінгвістичний опис значень і вживань мовних одиниць, мовних структур у тому вигляді, в якому вони присутні у свідомості суб'єкта МО, а також дозволяє виявити характер їхньої взаємодії.

Вивчення лінгвокогнітивної складової, тісно пов'язана з тезаурусом конкретної МО перекладача і багато в чому визначається національною картиною світу [38].

При детальному розгляді форми реалізації МО синхронного перекладача ми стикаємося з низкою труднощів. По-перше, складність аналізу обумовлена складністю загальної об'єктивної оцінки синхронного перекладу. На сьогодні лише починають розроблятися механізми оцінки синхронного перекладу, які враховуватимуть індекси швидкості, точності та виразності подачі перекладу.

По-друге, об'єктивно досліджувати сутність МО синхронного перекладача представляється вкрай проблематично у зв'язку з «віддзеркалюванням» невербальності мовця. З теорії комунікації відомо, що понад 80% інформації передається невербально. Часто синхронні перекладачі намагаються підхопити хвилю того, хто говорить, і передавати не тільки вербальну інформацію, а й міміку, інтонації.

По-третє, ми пропонуємо розглядати МО синхронного перекладача як професійну ідентичність, яка невіддільна від ідентифікаційної матриці індивіда. Вивчення МО синхронного перекладача зумовлено процесом становлення професійної мовної особистості.

В результаті проведення дискурс-аналізу перекладів виникла очевидна різниця у прояві МО синхронних перекладачів як з позиції лінгвістичних факторів, так і з позиції екстралінгвістичних факторів.

Розглядаючи перекладача як представника певної професії, не можна залишити без уваги поняття професійної МО.

Усі три рівні безпосередньо пов'язані з оволодінням спеціальними мовою та мовою, професійною картиною світу, розумінням професійного дискурсу та оперуванням професійними субдискурсами у різних ситуаціях професійного спілкування з дотриманням рольових вимог.

В інших випадках увага дослідників сконцентрована на компонентах професійної МО, що мають значення для певної специфічної сфери діяльності. Узагальнюючи накопичений у цій сфері досвід виділяють два основні підходи до аналізу аналізованого явища: 1) опис індивідуальної мовної поведінки представників певної професії; 2) опис колективної мовної особистості, коли в центрі уваги дослідників знаходяться професійно марковані слова та висловлювання, а також мовна свідомість, властива певній категорії людей, що «фіксує та вербалізує особливий образ світу» [38, с. 94].

Встановлено, що на перекладацькі рішення та якість перекладу впливають як когнітивні, так і не когнітивні навички. До останніх належать навички міжособистісного спілкування, впевненість у собі, емоційна стабільність, самосвідомість, стійкість до стресу тощо. буд. почуття інших, мотивація та розвинені соціальні навички. У дослідженнях щодо вивчення впливу емоцій на діяльність перекладача виявлено, що існує зв'язок між емоційним інтелектом професійних перекладачів та їхньою задоволеністю своєю роботою [31]. З усього цього впливає, що мотиваційний рівень відіграє надзвичайно важливу роль у структурі МО перекладача.

Торкаючись теми аксіологічного потенціалу МО перекладача, мимоволі постає питання про цінність професії перекладача для студентів-лінгвістів. Це підводить нас до думки, що в контексті розгляду МО перекладача не можна залишити без уваги проблему професійної мотивації.

Як відомо, мотивація є рушійною силою будь-якої діяльності. У свою чергу, діяльність сприяє розвитку мотиваційної сфери людини. Наявність позитивних професійних мотивів одна із ключових умов успішної професійної діяльності.

Розвиток у студентів усвідомлених мотивів до професійної діяльності у процесі вищої освіти розглядається як одна з передумов успішної професійної підготовки. Оскільки в сучасному світі прагнення людини до самореалізації, самоствердження, самовираження та самоактуалізації реалізується в основному через його професійну діяльність, остання може відігравати роль особистісного мотиву саморозвитку. Ідентифікація з професією сприяє перетворенню завдань професійного розвитку на завдання особистісного розвитку, що важливо враховувати під час підготовки фахівця.

Професіонали в галузі підготовки лінгвістів-перекладачів вказують на необхідність проведення роботи, спрямованої на розвиток у позитивних мотивів, що навчаються, до майбутньої професійної діяльності.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3.

Прагматичні трансформації, на відміну від традиційних трансформацій, які виступають інструментарієм перекладача, функціонують усім рівнях тексту. Більше того, їх використання відбивається усім його рівнях одночасно. У перекладознавців немає єдиного думки на природу цього явища. Одні дослідники називають прагматичні трансформації перекладацькою адаптацією, інші прагматичним перетворенням.

Під час розгляду типів прагматичних трансформацій були виявлено експлікацію, генералізацію та конкретизацію, застосування функціонального аналога, описовий переклад, емпатизація та нейтралізація. Дані типи прагматичних трансформацій служать для передачі та відображення комунікативної сутності тексту мовця. У процесі усного перекладу ораторських текстів суспільно-політичної тематики важливо брати до уваги певні особливості (індивідуальний стиль оратора, використання професійної політичної термінології, фраз-кліше, етичних формул, образно-виразних засобів, фразеологізмів тощо). Перекладач суспільно-політичних промов повинен мати всі основні перекладацькі компетенції, профільні знання, бути в курсі останніх новин і розуміти зміст дискусій у суспільстві з тематики конкретної мови.

Проведений мною перекладацький експеримент серед студентів 4 та 5 курсів дозволив проаналізувати їх переклади, на основі яких вдалося з'ясувати, що студенти переважно використовували такі перекладацькі трансформації: модуляція, генералізація, перестановка, опущення, об'єднання речень. Завдяки цим прийомам перекладачам вдалося досить повно передати зміст суспільно-політичної мови оратора за мінімальних його спотворень.

Багато студентів відзначили велику користь застосування скоропису для досягнення максимального результату у процесі перекладу. Транскрипти аудіозаписів перекладу допомогли проаналізувати допущені помилки та неточності. В результаті експерименту стало очевидним, що головними

труднощами перекладу стали складні конструкції речень та незнайомі слова, а також недостатня практика усних перекладів суспільно-політичних текстів.

Загалом на якість перекладу впливають інтралінгвістичні та екстралінгвістичні фактори. Екстралінгвістичні фактори засновані на застосуванні особливостей психологічних механізмів у процесі перекладу та його моделювання. Позитивний вплив на якість перекладу мають: пам'ять, ймовірне прогнозування і увага. Велике значення має розподіл, концентрація, стійкість та швидке перемикавання уваги. При перекладі суспільно-політичних текстів увага перекладача концентрується на термінах, подіях, кліше, назвах, прецедентних феноменах, фразеологічних зворотах тощо. При цьому нерідко до уваги перекладача не потрапляють стилістичні особливості мови конкретного оратора, порушуються логічні зв'язки його висловлювань. Деструктивними факторами при цьому стають сторонні (фонові) шуми, відсутність мотивації, погане самопочуття перекладача та розсіяна увага. Негативними інтралінгвістичними факторами нерідко виступають незнання спеціальної термінології та наявність у тексті складних конструкцій речень. Таким чином, послідовний переклад вимагає розробку певної стратегії інтерпретації з урахуванням усіх викладених вище факторів.

Відповідно до інтерпретативної теорії перекладу, основним завданням перекладача при усному перекладі є визначення змісту вихідного повідомлення та передача його мовними засобами мови перекладу. Ключове значення при цьому має інтерпретація, завдяки якій вдається знайти відповідний спосіб вираження даного сенсу у певний момент часу в конкретному контексті, незважаючи на те, що способи вираження думки в ГО та ТП можуть бути різними. Результати нашого експерименту показали, що студенти-перекладачі дійсно абстрагувалися від мовної форми вихідного повідомлення у процесі передачі його змісту та змісту.

ВИСНОВКИ

Процес перекладу не є простою заміною одиниць однієї мови на одиниці іншої. Це досить складний процес, що включає ряд труднощів, які необхідно долати перекладачеві. Головною метою перекладу досягнення адекватності, тобто такого перекладу, у якому необхідному й достатньому рівні передається постійний плану змісту за дотримання відповідного плану висловлювання, тобто норм перекладної мови. При цьому основне завдання перекладача полягає в тому, щоб вміло зробити різні перекладацькі трансформації, включаючи і прагматичні, щоб текст перекладу якнайточніше передавав всю інформацію, укладену в тексті оригіналу, за дотримання відповідних норм перекладної мови. Домінантами прагматичної адаптації тексту інструкції є ті лінгвістичні засоби, які забезпечують об'єктивність викладу та його характер. Дослідження було проведено з метою виявлення прагматичних особливостей усного перекладу з англійської на українську.

У результаті комунікативно-прагматичного аналізу перекладу тексту промови можна зробити такі висновки:

1) для суспільно-політичних текстів характерні чіткість і ясність викладу матеріалу, апеляція до споживача, наявність таких лексичних одиниць, які мають денотативне значення. Це, своєю чергою, забезпечує повне розуміння тексту.

2) Промова як приклад суспільно-політичного тексту може бути розглянута як емотивна та культурно-лінгвістична парадигма та комунікація;

3) При перекладі усного тексту особливу увагу слід звертати на комунікативну спрямованість та внутрішню сутність тексту, що забезпечується певним набором лексичних одиниць та викликає певний асоціативний ряд. Основний упор при перекладі слід відбивати прагматичного аспекту лексичних одиниць і граматичного складу промови.

4) Реалії у межах аналізованого нами тексту переважно передаються українською мовою без прагматичної адаптації.

5) У разі потреби прагматичної адаптації реалії українською мовою, перекладач використовував прийом експлікації як найбільш ефективний при передачі закладеного емоційного посилу тексту оригіналу інструкції.

6) При необхідності передачі лексики з англійської на українську мову, найбільш продуктивним способом є застосування функціонального аналога та перефразу. Потім слідує прийоми описового перекладу та експлікації. Прийом конкретизації дуже рідкісний.

7) Професіоналізми та професійні жаргонізми в ході лінгвістичного аналізу виявлено не були.

8) На синтаксичному рівні виявлено широке використання повних пропозицій, які українською мовою передаються також повними пропозиціями. Лише деяких випадках спостерігалася передача повних пропозицій неповними.

9) Модальні дієслова і наказовий спосіб українською передавалися з допомогою аналогічних засобів модальності, чи з допомогою функціонального аналога.

10) Оціночні маркери англійської у всіх випадках передавалися відповідними аналогами в українській.

11) Більшість виявлених засобів формальної когезії англійської перекладаються відповідними їм українськими еквівалентами.

Отже, у проведеному нами дослідженні ми спробували виявити когнітивні механізми інтерактивного вирівнювання та інферування в УП, проаналізувавши матеріал послідовного перекладу, який здійснюється під час переговорів, текст якого належить до суспільно-політичного дискурсу. Завданням перекладача була обробка в короткий проміжок часу отриманої інформації на ТО та її передача на ТП не тільки з урахуванням мовних відмінностей, але також зважаючи на розбіжності в мовних картинах світу та у функціональних характеристиках тексту.

У зв'язку з цим ми можемо дійти таких висновків. Процес УП пов'язаний з такими особливостями, як серйозні тимчасові обмеження, можливі способи та

особливості вимови, інтонації того, хто говорить, які можуть вплинути на правильне сприйняття матеріалу. Разом з тим, однак, не можна забувати і про розбіжності у функціональних характеристиках тексту, а також особливості сприйняття представників різних лінгвоетнічних угруповань, що веде до відмінностей у мовних картинах світу. Важливо пам'ятати, що незважаючи на те, що перекладач є посередником у комунікації, не будучи її повноцінним учасником, він також може мати власні особливості сприйняття навколишнього світу — індивідуальний когнітивний простір, до якого входять отримані ним знання та уявлення про світ. Індивідуальне когнітивне простір не є абстрактним явищем, воно є сформованою системою уявлень, які також можуть серйозно впливати на сприйняття отриманої інформації на мові оригіналу та її можливого спотворення або створення неточностей мовою перекладу.

Незважаючи на те, що перекладач має індивідуальний когнітивний простір, будь-яка комунікація передбачає координацію учасників, у ході якої когнітивні простори можуть перетинатися один з одним у процесі злиття культур — концептуальної інтеграції. У результаті злиття відбувається злиття родового простору, простору двох різних культур, створюючи концептуальний бленд, який у процесі УП задіяє ряд когнітивних механізмів.

Інтерактивне вирівнювання реалізується в тому числі на семантичному рівні, що дає можливість говорити про тісний взаємозв'язок даного когнітивного механізму з механізмом інферування — здійснення смислових висновків. При успішній роботі інтерактивного вирівнювання та інферування перекладач здатний успішно прогнозувати подальший розвиток дискурсу, а також очікування одержувача, здійснювати необхідні скорочення у зв'язку із серйозними тимчасовими обмеженнями, що є когнітивними механізмами ймовірнісного прогнозування та компресії.

Завдяки когнітивним механізмам перекладачеві вдалося за короткий проміжок часу ухвалити відповідні перекладацькі рішення низки прагматичних завдань під час переговорного процесу.

Ми бачимо перспективи подальшого дослідження когнітивних механізмів прагматики, ймовірного прогнозування та компресії в УП у рамках їх розгляду з погляду нейронаук, зокрема, з позицій нейролінгвістики.

Я, Рощик Оксана В'ячеславівна, своїм підписом засвідчую, що моя кваліфікаційна робота «Комунікативно-прагматичні аспекти усного перекладу» виконана з додержанням усіх вимог до наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань, самостійно та індивідуально. Під час написання роботи я додержувалася принципів академічної доброчесності та несу відповідальність за порушення загальноприйнятих правил цитування.

Підпис

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабюк В. Переклад та мовна політика ЄС // Науковий вісник Херсонського державного університету: наук. журн. Херсон. Серія, Лінгвістика. 2011. № 15. С. 29 – 32.
2. Балла М. І. Англо-український словник уклад. К.: Освіта, 1996. 1464 с
3. Бацевич Ф. С. Дискурсивна прагматика: Проблемне поле, дослідницька одиниця *Studia Linguistica*. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. С. 4-11.
4. Бацевич Ф. С. Прагматичні перформативи: спроба обґрунтування // Мовознавство, — 2008, — № 1,— С. 31-34
5. Бацевич Ф. С. Смысл: сутність і сфери вияву в мові // Вісн. Львів, ун-ту. Сер. філол.— 2004.— Вил. 34. Ч. 1.— С. 346-353;
6. Білас А. А. До питання перекладу одиниць зниженого розмовного мовлення. Мова і культура.. Київ: 2013. С. 415-422.
7. Богдан С. Мовний етикет українців: традиції і сучасність К.: Рідна мова, 1998. 475 с.
8. Гнедько Т. Н. Коммуникативные стратегии в научно-популярном стиле / Т. Н. Гнедько // Записки з романо-германської філології. – Вип.10. – Одеса: Латстар, 2001. – С. 15–26.
9. Гузенко С. Структура рекламного тексту в прагмалінгвістичному аспекті. Наукові праці. Філологія. Мовознавство. 2013. Т. 219. Випуск 207. С. 25-30.
10. Георг VI // Універсальний словник-енциклопедія. — 4-те вид. — К. : Тека, 2006.
11. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад: на матеріалі англomовних перекладів української прози Львів: Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. 216 с.
12. Кащишин Н. Є. Експресивність термінів англomовного дипломатичного дискурсу // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]: зб. наук. пр. Ніжин. Філологічні науки. 2014. № 2. С. 93 – 98.

13. Кащишин Н. Особливості дискурсу та терміносистеми англomовних дипломатичних документів // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]: зб. наук. пр. Кіровоград. Сер., Філологічні науки. 2009. № 81 (2). С. 312 – 316.
14. Ковалевська А. В. Класифікація слоганів як елементів рекламного тексту. Одеса, 2014
15. Корунець І. В. Нарис з історії західноєвропейського та українського перекладу. — К.: Видав. центр КДЛУ, 2000. — 86 с.
16. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). — Вінниця: НОВА КНИГА, 2003. — 488 С.
17. Куликова В. Г. Лексико-структурні та прагматичні особливості перекладу французьких текстів конвенцій. Херсон: Науковий вісник Херсонського державного університету, 2016. С. 34-38.
18. Літературознавчий словник-довідник за редакцією Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. К.: ВЦ «Академія», 2007. 237 с
19. Мачульська К. Я. Поняття «прагматичного потенціалу» в дослідженні рекламного дискурсу. Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки. Запоріжжя: 2016. №3. С. 178 - 183.
20. Павловська Н. Ю. Проблема досягнення адекватності перекладу контрактів з української на англійську мову // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : зб. наук. пр. Одеса. Лінгвістичні науки. 2015. № 20. С. 75 – 83.
21. Полюк І. С. Комунікативно-прагматичний аспект перекладу. — URL: http://www.rusnauka.com/6_PNI_2012/Philologia/6_99580.doc.htm.
22. Шевченко І. С. Историческая динамика прагматики предложения Харьков: Константа, 1998. 168 с.
23. Шугаєв А. В. Дискурсивні стратегії й тактики в конструюванні позитивного іміджу Організації Об'єднаних Націй // Науковий вісник 83 Херсонського державного університету. Херсон. Серія, Перекладознавство та міжкультурна комунікація. 2016. № 6. С. 107 – 111

24. Austin J. L. (1962). *How to do things with words*. London, Oxford University Press.
25. Baker M., Saldanha G. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. New York: Routledge, 2011. 340 p.
26. Bex T. *Varieties in Written English: Texts in Society and Societies in Texts*. London N. Y.: Routledge, 1996. 240 p.
27. Catford J. C. *A Linguistic Theory of Translation*. Oxford: Oxford University Press, 1965. 190 p.
28. Code C. *Language aphasia and the right hemisphere*. — Chichester: Wiley & Sons, 1987. — 218 p.
29. Fergusson R. *The Penguin Dictionary of Proverbs*. — Middlesex, England: Penguin Books. 1995. 384 p.
30. Gile D. *A Communication-Oriented Analysis of Quality in Nonliterary Translation and Interpretation*, *Translation: Theory and Practice Tension and Interdependence: American Translators Association Scholarly Monograph Series*, 5 1991. P. 188-200.
31. GORP H. *On Describing Translation*. Philadelphia: John Benjamins, 2004. 190
JoKalina S. *Interpreting competences as a basis and a goal for teaching*. 2000. *The Interpreters' Newsletter*. No.10. pp. 3-32.
nes D., Roach P., Setter J. *Cambridge English Pronouncing Dictionary*. Cambridge University Press. 2006. 599 p.p.
32. Leech D. N. *Principles of Pragmatics*. — London ; New York, 1983.— P. 30.
33. Nord C. *Text Analysis in Translation*, Amsterdam Philadelphia: Rodopi First edition: 2005. 430 p.3
33. Marieke de Mooij. *Global Marketing and Advertising: Understanding Cultural Paradoxes*. SAGE, 2010. 323 p.
Lefevere A. *Translation/ History/ Culture*. — New York and London: Routledge, 1992.
34. Popovic A. *Dictionary for the analysis of Literary Translation*. Edmonton: Alberta, University of Alberta. 1976. 199 p.
Nida E. *Principles of Correspondence / E. Nida // The Translation Studies Reader*. — New York: Taylor and Francis Group, 2004. P. 153–167.

35. Parret H. Possibilities and Limitations of Pragmatics. et. al. Amsterdam: Benjamins, 1981. 351 p.
36. Qoban F. The Relationship between Professional Translators's Emotional Intelligence and their Translator Satisfaction. International journal of Comparative Literature and Translation Studies. Vol 7. No 3 (2019). pp. 50-64.
37. Raw L. Adaptation, Translation and Transformation. New York: Continuum, 2012. 330 p.
38. Sanders J. Adaptation and Appropriation. London; New York: Routledge, 2006. 140 p.
39. The King's Speech by Ben Johnson. — URL: <https://www.historic-uk.com/HistoryUK/HistoryofBritain/The-Kings-Speech/>
40. The Longman Dictionary of Contemporary English. L.: Longman, 2003. 1949
41. The Oxford Dictionary / ed. by T. F. Hoad. Oxford: Oxford University Press. 1996. 617 p.
42. Yule G. Pragmatics. – Oxford University Press, 1996. – C. 35

РЕЗЮМЕ

Магістерська робота стосується дослідження комунікативно-прагматичного аспекту усного перекладу. У сучасному мовознавстві усний переклад вивчається в працях: І. С. Алексєєва, Е. С. Азнаурової, Ф. С. Бацевич, Шугаєв А. В., Р. К. Міньяр-Белоручев, А. Нойберта, В. В. Сдобникова, І. П. Сусов, та ін.

Актуальність кваліфікаційної роботи визначається загальною спрямованістю сучасних лінгвоперекладознавчих досліджень щодо виявлення особливостей прагматики та комунікативних завдань усного перекладу.

Мета дослідження – полягає в аналізі та узагальненні підходів до моделювання усного послідовного перекладу та верифікації комунікативно-прагматичними методами.

Актуальність цієї роботи визначається необхідністю розвитку міждисциплінарного та процесуально-орієнтованого підходу до дослідження послідовного перекладу; необхідністю пояснити з погляду когнітивної психології, які саме процеси протікають у розумовому просторі перекладача на різних етапах здійснення перекладу, якими стратегіями він користується у разі виникнення різних перекладацьких проблем і як він контролює адекватність перекладу, порівняти підхід професійних та непрофесійних перекладачів до здійснення послідовного перекладу в нормальних умов роботи та виявити перекладацькі прийоми, що використовуються одними та іншими; нарешті, необхідністю розробки теоретичних засад оптимізації процесу перекладу.

Об'єктом дослідження виступає послідовний усний переклад з англійської на українську.

Предмет дослідження – комунікативно-прагматичний аспект усного перекладу та мовна особистість перекладача.

Дослідження проводиться на матеріалі тексту промови короля Георга VI та його перекладу студентами-філологами.

Для досягнення мети були сформульовані наступні завдання:

1. Дати загальну характеристику усному перекладу та комунікативним особливостям перекладу.
2. Встановити сутність комунікативних завдань перекладу.
3. Розглянути сутність та поняття прагматичних аспектів перекладу
4. Виділити основні прагматичні особливості перекладу.
5. Позначити основні прагматичні трансформації усного перекладу.
6. Виявити основні прагматичні труднощі, що виникли під час усного перекладу промови.
7. Провести аналіз прагматичних способів передачі українською мовою лексичного складу промови та основних допущених помилок.
8. Встановити роль мовної особистості при усному перекладі.

У роботі під час аналізу прагматичних прийомів перекладу використовується метод суцільний вибірки, описовий метод, порівняльний метод, а також перекладацький аналіз.

Практична цінність дослідження полягає в тому, що на підставі аналізу прагматичних прийомів перекладу промови потенційно можливим стане створення методів навчання майбутніх студентів та підвищення їхніх перекладацьких компетенцій.

Методи дослідження зумовлені метою, завданнями та аналізований матеріал:

— порівняльний метод — це співвідношення лексичного, граматичного та лексичного і граматичні структури мовою оригіналу та їхні українські відповідники у текстах промов;

— контекстуально-інтерпретаційний, який полягає у з'ясуванні конкретного значення слова та словосполучення в оригінальному тексті та в його перекладі;

— описовий, за допомогою якого було використано певний вид трансформації виправданий;

— метод трансформаційного аналізу, який у дослідженні буває різних видів трансформацій, а саме лексичних, граматичних, лексико-граматичних.

Практичне значення дослідження полягає в зібраному та проаналізованому матеріалі можна використовувати для читання лекцій з перекладознавства, стилістики, теорії граматики.

Пропоноване дослідження має не тільки тематичний характер, його результати можуть бути корисними для лінгвістів та перекладачів, які бажають підвищити свій професійний рівень.

Логіка дослідження зумовила структуру магістерського проекту.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків та резюме.

SUMMARY

The master's thesis concerns the research of the communicative and pragmatic aspect of oral translation. In modern linguistics, oral translation is studied in the works of: I.S. Alekseeva, E.S. Aznaurova, F.S. Batsevich, V.N. Komisarov, R.K. Minyar-Beloruchev, A. Neuberta, V.V. Sdobnikova, I.P. Susov, A.D. Schweitzer et al.

The relevance of the qualification work is determined by the general focus of modern linguistic and translation studies on identifying the peculiarities of pragmatics and communicative tasks of oral translation.

The purpose of the study is to analyze and generalize approaches to modeling oral sequential translation and verification by communicative and pragmatic methods.

The relevance of this work is determined by the need to develop an interdisciplinary and process-oriented approach to the study of sequential translation; the need to explain from the point of view of cognitive psychology exactly what processes occur in the mental space of the translator at different stages of translation, what strategies he uses in the event of various translation problems and how he controls the adequacy of the translation, to compare the approach of professional and non-professional translators to the implementation of sequential translation in normal working conditions and identify translation techniques used by one and the other; finally, the need to develop theoretical foundations for optimizing the translation process.

The object of the study is a consecutive oral translation from English to Ukrainian.

The subject of the research is the communicative and pragmatic aspect of oral translation and the linguistic personality of the translator.

The research is based on the text of King George VI's speech and its translation by philology students.

To achieve the goal, the following tasks were formulated:

1. Give a general description of oral translation and communicative features of translation.
2. To establish the essence of the communicative tasks of translation.
3. Consider the essence and concepts of pragmatic aspects of translation
4. Highlight the main pragmatic features of translation.
5. Mark the main pragmatic transformations of oral translation.
6. Identify the main pragmatic difficulties that arose during the oral translation of the speech.
7. To conduct an analysis of pragmatic ways of transmitting the lexical composition of the speech in Ukrainian and the main mistakes made.
8. Establish the role of the linguistic personality in oral translation.

In the work, during the analysis of pragmatic techniques of translation, the continuous sampling method, descriptive method, comparative method, as well as translation analysis are used.

The practical value of the research lies in the fact that, based on the analysis of pragmatic methods of speech translation, it will potentially become possible to create methods of teaching future students and improve their translation skills.

Research methods are determined by the purpose, tasks and analyzed material:

— the comparative method is the ratio of lexical, grammatical and lexical and grammatical structures in the original language and their Ukrainian counterparts in the texts of speeches;

— contextual-interpretive, which consists in clarifying the specific meaning of a word and phrase in the original text and in its translation;

— descriptive, with the help of which a certain type of transformation was used is justified;

— the method of transformational analysis, which researches different types of transformations, namely lexical, grammatical, lexical-grammatical.

The practical significance of the research is that the collected and analyzed material can be used for lectures on translation studies, stylistics, and grammar theory.

The proposed research is not only thematic in nature, its results can be useful for linguists and translators who wish to improve their professional level.

The logic of the research determined the structure of the master's project.

The work consists of an introduction, three chapters, conclusions to each chapter, general conclusions, a list of used sources, appendices, and a summary.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця 1.

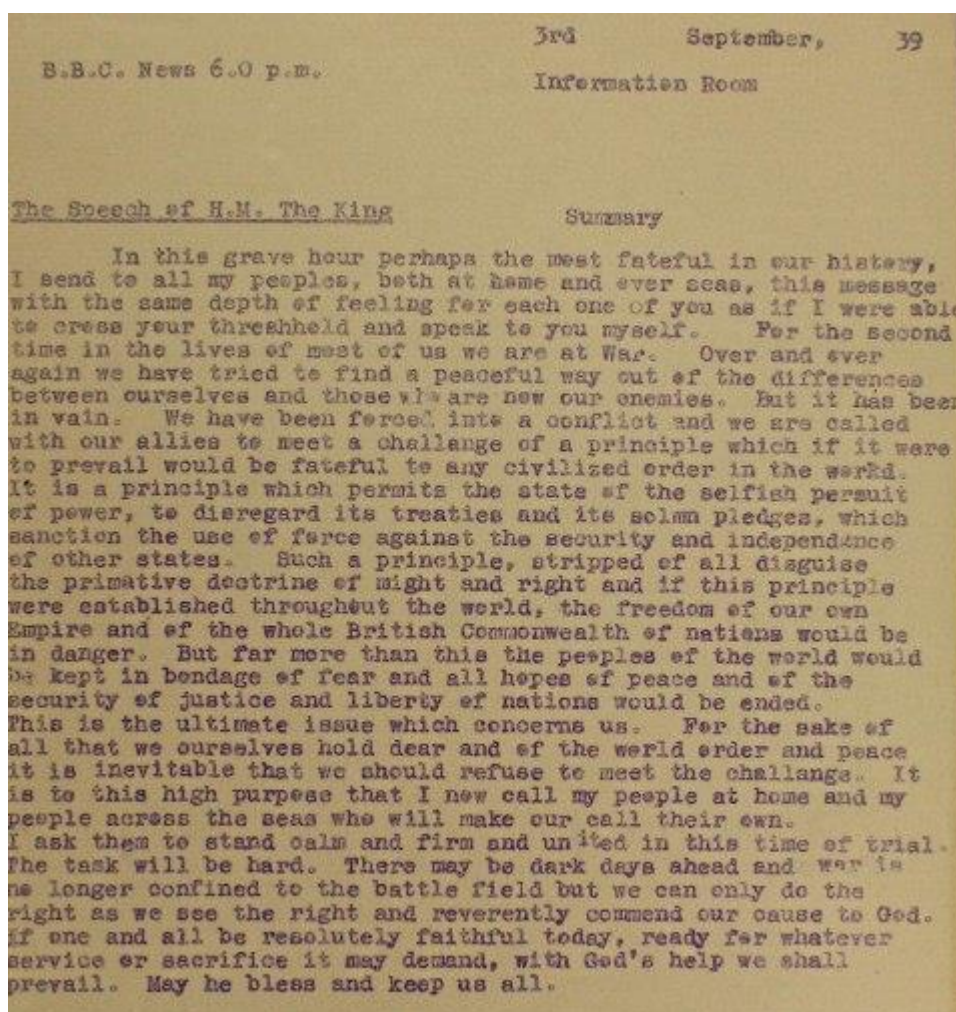
Порівняння специфіки послідовного та синхронного перекладу

<i>Синхронний переклад</i>	<i>Послідовний переклад</i>
<i>З погляду проблем сприйняття вихідного повідомлення</i>	
<ul style="list-style-type: none"> - Високий темп промови на ВМ, непослідовність та сумбурність висловлювання - Можливість робити нотатки тільки щодо прецедентної інформації - Неможливість зворотного зв'язку з розмовляючим/аудиторією 	<ul style="list-style-type: none"> - Високий темп промови на ВМ, непослідовність та сумбурність висловлювання - Можливість за допомогою записів створювати «скелет» вихідного повідомлення для подальшого відтворення - Можливість (але небажаність) зворотного зв'язку з розмовляючим/аудиторією
<i>З погляду відтворення перекладного повідомлення</i>	
<ul style="list-style-type: none"> - Необхідність слідування темпу промови оратора, миттєвого прийняття рішення - Великий ступінь концентрації уваги та самоконтролю, викликана одночасністю слухання та говоріння 	<ul style="list-style-type: none"> - Необхідність відомості переказного повідомлення до обсягів оригінального висловлювання - Велике навантаження на пам'ять, необхідність глибокого смислового аналізу висловлювання, необхідність розшифровки записів (за наявності)
<i>З погляду оцінки перекладу</i>	

<p>- Оцінюється лише вербальний компонент перекладу</p>	<p>- Оцінюється не лише вербальний компонент перекладу, але і невербальний (перекладач як об'єкт уваги аудиторії)</p>
---	---

ДОДАТОК Б

Ілюстративний матеріал.

George VI — King's Speech, September 3, 1939

This is the King's Speech which George VI broadcast to his people in Britain, and throughout the Empire, immediately after Britain's Declaration of War against Germany on September 3, 1939.

«In this grave hour, perhaps the most fateful in our history, I send to every household of my peoples, both at home and overseas, this message, spoken with the same depth of feeling for each one of you as if I were able to cross your threshold and speak to you myself.

For the second time in the lives of most of us, we are at war.

Over and over again, we have tried to find a peaceful way out of the differences between ourselves and those who are now our enemies; but it has been in vain.

We have been forced into a conflict, for we are called, with our allies, to meet the challenge of a principle which, if it were to prevail, would be fatal to any civilized order in the world.

It is a principle which permits a state, in the selfish pursuit of power, to disregard its treaties and its solemn pledges, which sanctions the use of force or threat of force against the sovereignty and independence of other states.

Such a principle, stripped of all disguise, is surely the mere primitive doctrine that might is right, and if this principle were established through the world, the freedom of our own country and of the whole British Commonwealth of nations would be in danger.

But far more than this, the peoples of the world would be kept in bondage of fear, and all hopes of settled peace and of the security, of justice and liberty, among nations, would be ended.

This is the ultimate issue which confronts us. For the sake of all that we ourselves hold dear, and of the world order and peace, it is unthinkable that we should refuse to meet the challenge.

It is to this high purpose that I now call my people at home, and my peoples across the seas, who will make our cause their own.

I ask them to stand calm and firm and united in this time of trial.

The task will be hard. There may be dark days ahead, and war can no longer be confined to the battlefield, but we can only do the right as we see the right, and reverently commit our cause to God. If one and all we keep resolutely faithful to it, ready for whatever service or sacrifice it may demand, then with God's help, we shall prevail. May He bless and keep us all».

ДОДАТОК В

Результати лінгвістичного експерименту

Переклад № 1

Звернення короля Георга VI до народу, 3 вересня 1939 року

«У цей важкий час, мабуть, найдоленосніший у нашій історії [пауза], я звертаюся до свого народу, який перебуває вдома і за кордоном, я звертаюся з тією ж глибиною почуттів до кожного з вас, ніби я міг би встати на поріг вашого будинку та особисто до вас звернутися.

Вже вдруге [пауза] нашого життя ми перебуваємо в стані війни.

Знову і знову ми намагалися знайти мирний шлях урегулювання протиріч із тими, хто сьогодні є нашими ворогами, але безуспішно.

Нам довелося вступити в конфлікт, оскільки ми разом із союзниками зобов'язані відповісти на принциповий виклик, який, у разі...е-е-е... його перемоги, стане катастрофою для будь-якого цивілізованого ладу у світі.

Цей принцип дозволяє державі [пауза] у своєму прагненні до влади, ігнорувати свої договірні зобов'язання та урочисті обіцянки, дозволяє застосовувати силу чи загрожувати її застосуванням суверенітету та незалежності інших держав.

Цей принцип, безумовно, є примітивною доктриною, яка проголошує силу як право, і якщо такий принцип пошириться світом, свобода нашої власної країни та свобода всієї Британської Співдружності націй опиняться в небезпеці.

При цьому набагато страшніше те, що народи світу...е-е-е... опиняться в рабстві страху, і всім спробам забезпечити мир та безпеку [пауза], справедливість та свободу між народами настане кінець.

Це головне завдання, якому ми протистоїмо. Заради всього, що ми цінуємо, і світового порядку, ми не можемо відмовитися від вирішення цієї проблеми.

Саме тому я зараз закликаю свої народи в країні та за кордоном зробити наше спільне завдання завданням кожного з нас.

Я закликаю вас до спокою, твердості та єдності в цей доленосний час.

Завдання буде важким [пауза]. Ймовірно, попереду на нас чекають темні дні, і війна може вийти за межі поля бою, однак у такій ситуації ми можемо вчинити правильно, так, як ми це бачимо, і з насолодою здійснювати нашу праведну справу в ім'я Бога. Якщо ми всі і кожен, залишимося рішуче вірними йому, готовими до будь-якої служби або жертв, які можуть від нас вимагатися, то з Божою допомогою ми переможемо.

Благослови і збережи нас усіх Бог».

Переклад № 2

Звернення короля Георга VI до народу, 3 вересня 1939 року

«У цей складний час, можливо, в одну з фатальних в нашій історії годин, я звертаюся до свого народу в країні [пауза] і за кордоном, ці слова я вимовляю з тією ж глибиною почуттів до кожного з вас, як...е-е- е. якби я стояв на порозі вашого будинку і особисто з вами розмовляв.

Вже вдруге в нашій історії ми знаходимося в стані війни.

Ми неодноразово намагалися знайти мирний спосіб вирішення протиріч із тими, хто зараз є нашим ворогом, але безрезультатно.

Ми були змушені [пауза] вступити в конфлікт, оскільки спільно з нашими союзниками покликані відповісти на той принциповий виклик, який у разі його перемоги обернеться катастрофою для цивілізованого порядку у світі.

Цей принцип дозволяє державі у своєму абсолютному прагненні до влади нехтувати існуючими домовленостями та обіцянками, дозволяє застосовувати силу чи загрожувати силою суверенітету та незалежності інших держав.

Цей принцип є відкритою примітивною доктриною, яка проголошує силу як право, [пауза] і якщо такий принцип буде поширений по світу, свобода нашої країни та всієї Британської Співдружності націй опиняться в небезпеці.

Однак набагато небезпечніше те, що народи світу потраплять у рабстві страху, і всім надіям на мир і про безпеку, справедливість і свободу прийде кінець.

Це головне завдання, якому ми протистоїмо. Заради всього, що ми цінуємо, і світового порядку, ми не можемо відмовитися від вирішення цієї проблеми.

Керуючись цією високою метою я зараз закликаю свої народи в країні і за кордоном перетворити наше спільне завдання на завдання для кожного з нас.

Я прошу вас набратися спокою, бути твердими та єдиними у цей доленосний час.

Завдання буде складним. Можливо, [пауза] попереду нас чекають темні дні, і війна вийде за поле бою, але ми можемо вчинити правильно, так як ми уявляємо свою правоту, і зробити нашу справу в ім'я Бога. Якщо всі ми разом і кожен із нас, залишимося вірними йому, [пауза] будемо готові до будь-яких жертв, які від нас вимагатимуться, то з Божою допомогою ми переможемо.

Нехай благословить і збереже нас усіх Бог!».

Переклад № 3

Звернення короля Георга VI до народу, 3 вересня 1939 року

«У цей важкий час, мабуть, [пауза] найфатальніший для нас, я звертаюся до кожної сім'ї свого народу в країні і за кордоном, це звернення я вимовляю з тією ж глибиною почуттів до кожного з вас, начебто я стояв на порозі вашого будинку та особисто з вами розмовляв.

Вже вдруге ... е-е-е ... в житті більшості з нас, ми перебуваємо в стані війни.

Знову і знову ми намагалися знайти мирний вихід вирішення існуючих протиріч з тими, хто зараз став нашими ворогами, але це не дало результатів.

Ми змушено [пауза] вступили в конфлікт, оскільки ми і наші союзники покликані відповісти на принциповий виклик, який...е-е-е... за його перемоги, обернеться катастрофою для цивілізованого порядку у світі.

Цей принцип дозволяє державі [пауза] у своєму прагненні до набуття влади, нехтувати договірними зобов'язаннями та урочистими обіцянками, він

дозволяє застосовувати силу чи загрожувати її застосуванням незалежності інших держав.

Цей принцип, безперечно, є примітивною доктриною, яка проголошує силу як право, і якщо такий принцип пошириться світом, свобода нашої країни і [пауза] всієї Британської Співдружності націй...е-е-е... опиниться в небезпеці.

Ще небезпечніше при цьому те, що народи світу будуть перебувати в рабстві страху, і всім надіям на мир і безпеку, справедливість і свободу прийде кінець.

Це головне завдання, якому ми протистоїмо. Заради всього, що ми цінуємо, і світового порядку, ми не можемо відмовитися від вирішення цієї проблеми.

Саме з такою високою метою я зараз закликаю свої народи в країні та за кордоном зробити наше спільне завдання завданням кожного з нас.

Я прошу вас [пауза] бути спокійними твердими і єдиними в цей вирішальний момент.

Завдання буде важким. Можливо, попереду на нас чекають важкі дні, і війна може вийти за поле бою, але ми можемо тільки чинити правильно, так як ми бачимо правоту, і робити нашу справу [пауза] в ім'я Бога. Якщо всі і кожен ... е-е-е ..., залишимося рішуче вірними йому, готовими до будь-яких жертв, які будуть потрібні, то з Божою допомогою ми зможемо перемогти.

Нехай Бог благословить усіх нас і збереже».

Переклад № 4

Звернення короля Георга VI до народу, 3 вересня 1939 року

«У цей важкий час, швидше за все, найбільш фатальний [пауза] в нашій історії, я звертаюся до свого народу в країні і за кордоном, я звертаюся до вас з

тією ж глибиною почуттів, як коли б я міг стояти на вашому порозі та особисто до вас звернутися.

Вже вдруге в нашому житті ми знаходимося в стані війни.

Ми знову і знову намагалися знайти мирне вирішення протиріч із тими, хто зараз став нашими ворогами, але безрезультатно.

Нам довелося вступити в конфлікт, оскільки ми і наші союзники покликані дати відповідь на той принциповий виклик, який, якщо він переможе, обернеться катастрофою для сучасного цивілізованого порядку у світі.

Такий принцип дозволяє державі у її корисливому прагненні до влади, ігнорувати договірні зобов'язання та обіцянки, дозволяє використовувати силу чи загрожувати її застосуванням суверенітету та незалежності інших держав.

Цей принцип [пауза] абсолютно позбавлений маскування, це примітивна доктрина, яка проголошує правом силу, і якщо такий принцип пошириться у світі, свобода нашої...е-е-е... власної країни та Британської Співдружності націй зіткнеться з небезпекою.

Набагато небезпечніше те, що народи світу потраплять у рабство страху, і всім надіям на забезпечення миру та безпеки, [пауза] свободи і справедливості між народами настане кінець.

Цьому основному завданню ми протистоїмо. В ім'я всього, чим ми цінуємо, та світового порядку, ми не можемо відмовитися від вирішення цієї проблеми.

Саме з цією високою метою я тепер закликаю свої народи в країні і за кордоном перетворити наше спільне завдання на завдання, яке покликаний вирішувати кожен із нас.

Я закликаю вас до спокою...е-е-е..., твердості та єдності у цей вирішальний момент.

Завдання буде непростим. Попереду на нас чекають важкі дні, і війна, напевно, вже не обмежиться полем бою, але ми можемо вчинити правильно, правильно з нашого погляду, і робити нашу справу в ім'я Бога. Якщо ми

залишимося вірними йому, будемо готові до можливих жертв, які можуть знадобитися, з Божою допомогою ми переможемо.

Благослови і збережи нас усіх Бог!».

ДОДАТОК Г

Анкета для перекладачів – учасників експерименту

1. Вік:
2. Досвід роботи перекладачем:
3. Досвід виконання усного перекладу:
4. Досвід виконання перекладу суспільно-політичних текстів:
5. Критерії оцінки:
 - a. Повнота перекладу у % з поясненнями:
 - b. Точність перекладу у % з поясненнями:
 - c. Лексичні проблеми з поясненнями:
 - d. Фонетичні проблеми з поясненнями:
 - e. Успішність, доцільність застосування скоропису:
 - f. Самоаналіз трансформацій (необхідно написати, які трансформації ви застосували, чим викликане дане перекладацьке рішення).

ДОДАТОК Д

Заповнені анкети учасників експерименту

Анкета №1

1. Вік: 22

2. Досвід роботи перекладачем: 3 роки

3. Досвід виконання усного перекладу: 3 роки

4. Досвід виконання перекладу суспільно-політичних текстів: 2 роки

5. Критерії оцінки:

a. Повнота перекладу: 100% (я вважаю, що в процесі перекладу мені вдалося передати суть висловлювань, їхнє стилістичне забарвлення, а також прецизійну лексику, що міститься в них)

b. Точність перекладу: 100% (вважаю, що в процесі перекладу мені вдалося точно передати його зміст)

c. Лексичні труднощі: лексичне наповнення мови не викликало в мене труднощів у розумінні та подальшому перекладі українською мовою. На мою думку, висловлювання містили переважно загальноживані слова, синтаксис речень був полегшений і націлений на усну репрезентацію, що значною мірою полегшило розуміння сенсу як окремо взятих лексем, так і всієї пропозиції.

d. Фонетичні труднощі: розуміння повідомлення, що продукується, не викликало у мене серйозних труднощів. Темп промови оратора був наближений до реальних умов усного перекладу.

e. Успішність, доцільність застосування скоропису: Я вважала за доцільне використання скоропису, оскільки у висловлюваннях оратора містилося багато фактичних даних, які необхідно було передати українською мовою. Також використання скоропису допомогло структурувати інформацію в оперативній пам'яті та зберегти під час перекладу внутрішні логічні зв'язки висловлювання.

f. Самоаналіз трансформацій (необхідно написати, які трансформації ви застосували, чим викликане дане перекладацьке рішення):

1. ТО: «In this grave hour, perhaps the most fateful in our history, I send to every household of my peoples, both at home and overseas, this message, spoken

with the same depth of feeling for each one of you as if I were able to cross your threshold and speak to you myself».

ТП: «У цей важкий час, напевно, найдоленосніший у нашій історії [пауза], я звертаюся до свого народу, який знаходиться вдома і за кордоном, я звертаюся з тією ж глибиною почуттів до кожного з вас, наче я б я міг стати на поріг вашого дому і особисто звернутися до вас».

Трансформації: Для передачі цього висловлювання мною були використані заміни слів синонімами, спрощення, опущення. Подібні перетворення викликані необхідністю оперативно подати власний переклад, максимально скоротивши паузи. Опущення також продиктовані схильністю англійської до надмірності, яка не властива українській мові.

2. ТО: «It is a principle which permits a state, in the selfish pursuit of power, to disregard its treaties and its solemn pledges, which sanctions the use of force or threat of force against the sovereignty and independence of other states».

ТП: «Цей принцип дозволяє державі у своєму прагненні до влади, ігнорувати свої договірні зобов'язання та урочисті обіцянки, дозволяє застосовувати силу чи загрожувати їй застосуванням суверенітету та незалежності інших держав».

Трансформації: спрощення конструкції речення, опущення слова «егоїстичний» внаслідок необхідності швидкого перекладу.

3. ТО: «May He bless and keep us all».

ТП: «Благослови і збережи нас усіх Бог»

Трансформації: Переклад пропозиції на наказовий спосіб (зміна способу), так краще, на мій погляд, звучить думка українською мовою.

Анкета №2

1. Вік: 22

2. Досвід роботи перекладачем: 3 роки

3. Досвід виконання усного перекладу: 3 роки

4. Досвід виконання перекладу суспільно-політичних текстів: невеликий досвід

5. Критерії оцінки:

а. Повність перекладу: 100%. Я вважаю, що мій переклад цієї мови є досить повним, тому що мені вдалося все перекласти правильно. б. Точність перекладу: 80%. Переклад мови не є досить точним, тому що не всі змісти оригіналу, не вся прецизійна лексика передані коректно.

с. Лексичні труднощі: при перекладі лексичних труднощів не виникло, вся лексика виявилася мені знайомою, складних конструкцій та мовних зворотів не було.

д. Фонетичні труднощі: фонетичних труднощів був, мова була досить чіткої, сторонніх шумів немає.

е. Успішність, доцільність застосування скоропису: На мою думку, перекладацький скоропис необхідно застосовувати. Однак відсутність досвіду виконання усного перекладу знижує ефективність її застосування, тому що не завжди вдається одночасно записувати почуту інформацію та продовжувати сприймати мову оратора.

ф. Самоаналіз трансформацій (необхідно написати, які трансформації ви застосували, чим викликане дане перекладацьке рішення):

1. ОТ: «Over and over again, we have tried to find a peaceful way out of the differences between ourselves and those who are now our enemies; but it has been in vain».

ТП: «Ми неодноразово намагалися знайти мирний спосіб вирішення протиріч із тими, хто зараз є нашим ворогом, але безрезультатно».

Трансформації: цілісне перетворення, заміщення та модуляція.

2. ТО: “Such a principle, stripped of all disguise, is surely the mere primitive doctrine that might is right, and if this principle were established through the world, the freedom of our own country and of the whole British Commonwealth of nations would be in danger».

ТП: «Цей принцип є відкритою примітивною доктриною, яка проголошує силу як право, і якщо такий принцип буде поширений по світу, свобода нашої країни та всієї Британської Співдружності націй опиняться в небезпеці».

Трансформації: генералізація; конкретизація; додавання; опущення.

3. ТО: « I ask them to stand calm and firm and united in this time of trial».

ТП: «Я прошу вас набратися спокою, бути твердими та єдиними в цей доленосний час».

Трансформації: заміна , перестановка.

4. ТО: «This is the ultimate issue which confronts us. For the sake of all that we ourselves hold dear, and of the world order and peace, it is unthinkable that we should refuse to meet the challenge».

ТП: «Це головне завдання, якому ми протистоїмо. Заради всього, що ми цінуємо, і світового порядку, ми не можемо відмовитися від вирішення цієї проблеми».

Трансформації: опущення; перестановка; заміна.

Анкета №3

1. Вік: 22

2. Досвід роботи перекладачем: 3 роки

3. Досвід виконання усного перекладу: 3 роки

4. Досвід виконання перекладу суспільно-політичних текстів: невеликий досвід

5. Критерії оцінки:

а. Повнота перекладу: 100%. На мою думку, я передала зміст тексту досить точно без спотворень.

б. Точність перекладу: 80%. Я спробувала передати текст якомога точніше, проте, можливо, в деяких частинах тексту я припустилася помилок, оскільки виконання точного перекладу вимагало більшого часу.

с. Лексичні проблеми: лексичних труднощів не було, лексика була добре знайома.

d. Фонетичні труднощі: Текст звучав добре, труднощів немає.

e. Успішність, доцільність застосування скоропису: Так, скоропис багато в чому допоміг, не доводилося пам'ятати великий обсяг інформації.

f. Самоаналіз трансформацій (необхідно написати, які трансформації ви застосували, чим викликане дане перекладацьке рішення):

1. ТО: «It is a principle which permits a state, in the selfish pursuit of power, to disregard its treaties and its solemn pledges, which sanctions the use of force or threat of force against the sovereignty and independence of other states».

ТП: «Це принцип дозволяє державі у своєму прагненні до набуття влади, нехтувати договірними зобов'язаннями та урочистими обіцянками, він дозволяє застосовувати силу чи загрозувати її застосуванням незалежності інших держав».

Трансформації: заміна, додавання та перифраз.

2. IT : «The task will be hard. There may be dark days ahead, and war can no longer be confined to the battlefield, but we can only do the right as we see the right, and reverently commit our cause to God. If one and all we keep resolutely faithful to it, ready for whatever service or sacrifice it may demand, then with God's help, we shall prevail».

ТП: «Завдання буде важким. Можливо, попереду на нас чекають важкі дні, і війна може вийти за поле бою, але ми можемо тільки чинити правильно, так як ми бачимо правоту, і робити нашу справу в ім'я Бога. Якщо всі і кожен, залишимося рішуче вірними йому, готовими до будь-яких жертв, які будуть потрібні, то з Божою допомогою ми зможемо перемогти».

Трансформації:

Перестановка: «If one and all» - «Якщо всі і кожен».

3. ТО: «But far more than this, the peoples of the world would be kept in bondage of fear, and all hopes of settled peace and of the security, of justice and liberty, among nations, would be ended».

ТП: «Ще небезпечніше при цьому те, що народи світу будуть перебувати в рабстві страху, і всім надіям на мир і безпеку, справедливість і свободу прийде кінець».

Трансформації:

Тут йде додавання, щоб уточнити зміст висловлювання, та парафраз. Опущення «among nations», зміна пасивної застави на активний «would be ended» – «прийде кінець».

4. ТО: «I ask them to stand calm and firm and united in this time of trial».

ТП: «Я прошу вас бути спокійними твердими та єдиними у цей вирішальний момент».

Трансформації:

Заміна, завдяки якій вдалося досягти максимальної відповідності сприйняття в українській мові «them» - «ми», «time of trial» - вирішальний момент.